

મોતની ખીણ

R. N. 134

* આ વિત્ત મારે ધીરજાગની આત્મશા મળી *

શ્રી હરીદર પુસ્તકાલય, સૈયદપુરા—મુરત.

ગૂજરાત. વિદ્યાપી. ગ્રંથાલય

[ગજરાતી કૉપીરાશ્ટ્રિઢિ નિભાગ]

અનુક્રમાંક. ૧૧૯-૪૩ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ મીલનની આત્મ

વિભાગ ૨ (૧): ૩

શ્રી હરીહર પુષ્પવારીકા:-

ૐ

પુષ્પ ૨૮ સું.

શ્રી સરસ્વત્યે નમઃ

મોતની ખીણ

[એક હિરેકટીવ નવલકથા]

અનુવાદક:-

રા. ચંદ્રકાન્ત.

ચિત્રકાર:-કળાકાન્ત.

[અંથ પ્રકાશનના સંપાદકાર પ્રેમચંદ્રે સ્વામીન બે.]

સને ૧૯૩૧.]

આવૃત્તી પહેલી

[માર્ચ

પ્રકાશક:-શ્રી 'હરીહર' પુસ્તકાલય,

સૈફપુરા-મુરત.

મૂલ્ય:-પાંચ આના.

૧૫૬૪૩
અનુક્રમણિકા.

પુસ્તક સંખ્યા.

વિષય.

(૧)સુરેશ ખંભાણી
(૨)ભેદી મહદગાર
(૩)સોનેરી જાળ
(૪)હાથ હુટાયા
(૫)આખરી અંજામ
(૬)ભેદી મંડળ
(૭)છુપો જાસુસ
(૮)ભેદ હુટયો
(૯)ચાલુ
(૧૦)આગાહ દેસાચો
(૧૧)નીશાન બાજી
(૧૨)જળીદાન
(૧૩)અચાવ
(૧૪)	વીરખાણાની આત્મકથા
(૧૫)અરીઓની વહારે

સુરત ગરબાપુરી ભાગ્ય પર આવેલા શ્રી 'મોદેશ્વર' પ્રી. પ્રેસમાં મળીલાલ ભગવાનદાસે છાપી. અને ગરબાનીલાલ વીરવદાસે છાપાવી પ્રસિદ્ધ કરી.

—= સુખાઈમાં બનેલો લય કરે બનાવ —=
 લક્ષાધિપતી શેઠીયાની થયેલી પાયમાલી એક અમૂક સત્ય
 ઘટનાને આધારે લખાયેલી અપૂર્વ સામાજિક નવલકથા

❖ એ ક જ પ્યાલી. ❖

સુધેન. સંગ્રહિત પુસ્તકાલય. પુસ્તકાલય પ્ર. — ૧૩૫૧

ચિત્રકાર:—કળીકાન્ત.

લેખક:—સી. સી. ચાંદ્રકાન્ત.

મૂલ્ય માત્ર આઠ આના.

—: ગાયનોના ખાસ શોખીનોજ માટે :—

હાલમાં બહાર પડેલા તદ્દન નવા નાટકો જેવા કે અંશાવતાર, સમ્રાટ હર્ષ, નવીન યુગ, રાજલક્ષ્મી, અટંકીવીર, વીરની વટ, સત્તાનો મદ, અજયધારા, ચેતનયુગ, કીર્તીસ્થંભ, અમરઆશા, વીરના વેર, મરહના ઘા, રણુગર્જના, વિગેરેમાંથી સારા સારા ચૂંટી કાઢેલા ગાયનોનો મોટો સંગ્રહ.

કીંમત.

ફોનોગ્રાફ ગાયન સંગ્રહ ૧—૦—૦

રાજવંશી ગાયન માળા ૦—૧૨—૦

રાણીકેશન ગાયન માળા ૦—૮—૦

હિપલા ત્રણે પુસ્તકો સારા કાગળો ઉપર ફેન્સી સચીત્ર પુઠા પર છાપેલા છે.

* ત્રણે સાથે બુકો મંગાવનારને પોષ્ટેજ માફ *

આજેજ લખો:—

શ્રી હરીહર પુસ્તકાલય,

સૈયદપુરા—મુરત.

મોતની ખીણ

જીવેલાને જીવે

જીવેલી મહદગાર

રા. ચંદ્રકાન્ત

પુસ્તક ૧ હ.

કુરેશ બંગાળી.

મુર્યપુરમાં આવેલા નેપીયર રોડમાં જુદા જુદા વેપારીઓની સાંકડીપણુ ધીકતી પેઢીઓ વસેલી છે. એને એક છેડે ગણેશ પ્રસાદની શરાશી પેઢી છે. એ પેઢી એના ધંધાના ક્ષેત્રમાં ખુબજ માતબર અને અબજદાર ગણાતી હતી; અને પોતાના ધંધામાં ગણેશ પ્રસાદ પથુ એક અમીવાન શેઠીયા લેખાતા હતાં.

ગણેશપ્રસાદની પેઠી પહેલે માગે આવેલા એ વિશાળ ખડોમાં બેસતી હતી. આગલા સદાય અરચક રહેતા ખંડમાં ફેટલાક ગુમાસ્તા અને મુખ્ય મુનીમ વગેરે બેસતા હતા. એ ખંડમાંથી અંદરના એક નાના પણ સુઘડ અને સરસ રીતે શણગારેલા ઓરડામાં જવાનું હતું. એ ઓરડામાં મેજ, ખુરશીઓ બેચાર આરામ ખુરશીઓ વગેરે અપ-ટુ ડેટ ફરનીચર હતું મોટાં મોટાં એ ત્રણ કપાટો પણ ગોઠવ્યા હતાં અને એક ખુલામાં એક ઉંચી ખનાવટની તીબ્બેરી દ્રષ્ટિગોચર થતી હતી. એ શણગારેલા ઓરડામાં શેડ પોતે બેસતો. એટલે કે શરીર બદમાસ ગણેશ પ્રસાદ એ ખંડમાં બેસીને પોતાનો માતબર ગણુતો શરાશી ધંધો, પણ ખરીદીને તો મુશ્કેલીમાં આવી પડેલા મધ્યમ સ્થિતિના મનુષ્યોને ચૂસવાનો ધંધો ચલાવતો હતો. ગુમાસ્તાઓના ઓરડામાં એક ખુરશી ઉપર અત્યારે એક માણસ બેઠો હતો. એ માણસે પોતાનું નામ પ્રીન્સ દુલીપ આપ્યું હતું. એનો પોશાક સ્વચ્છ અને અંગાલી લોકો પહેરે છે. એવી દબાઈમનો હતો. અસલ અંગાલી જેવા રંગ રાગના લાગતા આમાણસનો ચહેરો આપણને પુર્વ પરિચિત છે. કેમકે તે અહંગ ઉડાવીર મુરેશ અંગાલી પોતેજ હતો. તે પોતાના દરિકની પેઠીમાં “ પાંચ હજાર રૂપિયા શરાશી વ્યાજે ” ઉપાડવાની ગોઠવણ કરવા વિષે વાતચીત કરવાના બહાને અહીં આવીને બેઠો હતો. આ રકમ વ્યાજે ઉપાડવા આવત તેણે ગણેશપ્રસાદ સાથે થોડા વખતથી પત્રવ્યવહાર પણ શરૂ કરી દીધો હતો. એ વ્યાજે નાણું ઉપાડવાની વાતચીતના પડછાયા નીચે તે આ લુચ્ચા મારવાડીનું પાણી માખી સેવાની ધારણા રાખતો હતો. તે પોતાના દુસ્મનને બરાબર પારખી સેવાના ઇરાદાથી આ પેઠીના આગલા ખંડમાં દેખાઈ આવે તેવી નિરાંતથી સીગારેટ પીતો બેઠો

હતો; અને પાસે ઝોડલા તથા કામમાં ગુંથાએલા મુનીમ સાથે ટોલટપ્પાં મારતો હતો.

એવામાં અંદરના ખંડનું આરોણું ઉઘડ્યું અને અંદરથી એક યુવતી બહાર આવી.

સુરેશ અંગાલીએ યુવતીને જોઈને સ્તબ્ધ બની ગયો. એ બાઈ યુવાન હતી. લાગેજ અઠાવીસેક વર્ષની ઉંમર હશે. તેનું ગૌર વદન ખૂબગુરત અને આકર્ષક હતું, અને તેણે સાદો પરંતુ સ્વચ્છ પોષાક પહેર્યો હતો. પરંતુ સુરેશ તો એ બાઈના વદન સામેજ જોઈ રહ્યો. એ ગૌરવદન કોઈ સદ્ભાગી મનુષ્યના ગૃહસ્થાશ્રમને ઉગ્મળતાને સરજાયેલું છતાં અત્યારે એકદમ શ્યામ બની ગયું હતું. તેની રેખાએ રેખા ઉપર નિરાશા, રોષ અને અપાર માનસિક વેદના ચીનરાઈ હતી. એની આંખોમાં ત્રાસ, ત્રાસ અને નર્પી ત્રાસ તરવરી રહ્યો હતો. અને એ આંખોથી બધુંયે જોતી છતાં પોતાના ઉપર પડેલી આકૃત સિવાય બીજું કંઈપણ ન જોઈ શકતી હોય એમ એની ત્રાસથી જડ અને ઝાંખી બનેલી આંખો યોગરદમ ફરતી હતી મૂર્તિ મંત એ અનહદ વેદનાના જીવન્ત દર્શનથી સુરેશના અંતરનો રોષ પણ જલકાઈ ઉઠ્યો. એ બાઈના અપમાયે વેદનામય દેખાવમાં, એના જડ થઈ ગયેલા ક્ષુબ્ધવદનમાં, એની નિસ્તેજ આંખોમાં સુરેશ કાંઈક એવું જોયું, કાંઈક એવું સમજી લીધું કે એ બાઈના અંતિમ ધરિદા વિશે પ્રયજ્ઞ શંકા ઉદ્ભવા પોતે જે કામ માટે આવ્યો હતો તે તેના માનવ પ્રેમી અંતરમાંથી એકદમ સરી ગયું, તે એકદમ ઉઠ્યો અને તે યુવતીની પાછળ પાછળ જવા ગયો તે બાઈ તેપીયર રોડમાંથી ચાલતી ચાલતી નીકળીને

પથ ચાલતી ચાલતી તે દરિયા કિનારા તરફ જવા લાગી. સુરેશની શંકા વધારે દ્રઢ થવા લાગી; અને એક ગૃહસ્થ તથા ઉચ્ચ કુટુંબની આવી નિર્દોષ અને નિખાલસ વદનવાળી યુવાન બાઈને આવા પ્રકારનો ત્રાસ આપવા માટે ગણેશ પ્રસાદ ઉપર સુરેશને ખૂબ ખૂબ રોષ પેદા થયો.

“કૂતો કુચ્ચો ! જરા પણ દયાને કાયક નથી.” સુરેશ પોતાના હાથની શખ્ત મૂઠી વાળતાં, રોષથી બોલ્યો, “ગણેશ પ્રસાદ બચ્ચા ! તારાં પાપ બરાવ છે, હોં ?”

સુરેશ પોતે પણ મુંબઈનો એક નામચીન ઉદ્યોગીર હતો. પરંતુ પોતાની ઉદ્યોગીરીના સંબંધમાં તેણે જાતેજ કેટલીક મર્યાદા બાંધી લીધી હતી. અનાથ, અસહાય મનુષ્યો અને તેમણે ખાસ કરીને સ્ત્રીઓ અને બાળકો તો તેનાથી અહોનિશ સલામત રહેતાં; અને દુઃખ તથા સંતાપથી પીડાતાં માનવીઓ પ્રત્યે તે હૃદય દયા અને માથાથી ઢ્રવી પડતું એટલે આ શરીર બદમાસ ગણેશ પ્રસાદના પ્રમાણમાં તો સુરેશ બંગાલી ખુબ પ્રમાણિક હતો. છતાં પણ સુરેશ સંપૂર્ણ બેદરકારીથી કાયદાનો ભંગ કરતો, જ્યારે ગણેશ પ્રસાદ દેખીતી રીતે કાયદાની જમણી બાજુએ રહેતો તો. કાણે કાણે ગણેશ પ્રસાદ સામે વધારે અને વધારે ક્રોધી થતો સુરેશ રહેજો અંતર રાખીને પેલી બાઈની પાછળ પાછળ ચાલ્યો જતો હતો. સમુદ્રના કિનારા ઉપર ત્યાં પડેલા એક બાંકડા ઉપર એ બાઈ બેઠી. અને સુરેશ ગણેશપ્રસાદ ત્રાંસી આંખે તમામ દિલચાલને જોતો બેઠો. એ બાઈને હૃદય ભાંગી જતું હોય એમ છાતીકાટ રડતી જોઈ; પોતાની બે

હથેલીઓમાં માથું ટેકાવી ધ્રુસકાં ઉપર ધ્રુસકાં બારતી જોઇ. આખરે તે હડી અને સમુદ્રના ઉછળતા તરંગો તરફ જવા લાગી. દરિયાના પાણીમાં એના પગ ખુડતા તેણે જોયા અને તે ઉઠ્યો. દરિયાનાં પાણી તેના ગોંઠણ સુધી પહોંચ્યાં; અને પછી તે બાધ જાણે વજનને સ્થાન હોય તેમ થંભી રહી, “પણ મારા બાળક ! મારા પતિ ?” તેના મુખમાંથી હૃદયાર સરી પડ્યો. કાણુબર તે ઉભી રહી, અને પછી તે એકદમ પાછી ફરી. જગતપરની તમામ આકૃત સહન કરવાને જાણે કે તેણે પોતાનું વજન જેવું કઠોર બનાવી દીધું હોય એમ એના ચહેરા ઉપર નિરાશાભરી મક્કમતા દેખાઈ. સુરેશ સમજી ગયો કે છેક છેલ્લી ઘડીએ પોતાના પતિ અને બાળકોને સંભારી એ બાધએ આપઘાત કરવાનો ઇરાદો મોકુફ રાખ્યો હતો. હવે તે યુવતી સમુદ્ર કિનારેથી ફરીને પાછી સહેર તરફ જવા લાગી. સુરેશ પણ ઉઠ્યો અને તે તેની પાછળ પાછળ જવા લાગ્યો. સૂર્યપુર રોડ ઉપરથી ચાલતાં ચાલતાં મેદાનની સામીપાર તે યુવતી જવા લાગી. એ ધ્યાન, હૈયાસૂતી, વારંવાર રોકરો ખાતી, એ આગળ ને આગળ ચાલી અને સુરેશ તેની પાછળ પાછળ જવા લાગ્યો. ત્યાં એક ઉનાવળી દોડતી આવતી મોટરના ભૂંગળાનો અને ધંટાનાદનો ઉપરા ઉપર થતો અવાજ સંભળાયો. સુરેશે સ્તબ્ધ આશ્ચર્યથી જોયું કે તેઓ પ્રગાઠ વાહન વ્યવહારના એક વિકટ વમળમાં આવી ચડ્યાં હતાં, અને એમરથી મોટરનાં ભૂંગળાં માજી રહ્યાં હતાં. એ ધ્યાન ચાલતી એ બાધની સામે થોડાજ કદમ દૂર એક મોટર વેગથી ધસી આવતી, ઉપરાઉપર ભૂંગળું વગાડી રહી હતી.

એકાએક એ બાંધને બાન થયું અને ચમકીને તેણે એ મોટરના માર્ગમાંથી ખસવા માંડ્યું. પરંતુ એથી તો સ્થિતિ વધારે ગંભીર બની. કેમકે સામેથી આવનાર મોટરવાળાએ પોતાના બ્લીકને જોરથી મરડીને મોટરને વેગમાં ને વેગમાં આ બાંધ ને બાંધુએ ખસી હતી એ દિશામાં જ તારવી હતી. આ નવી આફતે એ બાંધના મગજ ઉપરનો કાચુ ગૂમાચો અને એક ધીમા ચીસ નાંખીને એ બાંધએ મોટરના માર્ગમાં એબાન બનીને પડી ગઈ, અને સુરેશને વિજળીની આંખને પણ સુઝ ન પડે એટલી બધી અજબ ત્વરાથી કામ લેવા માંડ્યું. પેલી મોટરનાં આગમાં પૈડાં બાંધના શરીરને અટકી જવા આવ્યાં હતાં. અને મોટરના હાંકનારાએ પણ ક્ષણભર શુદ્ધ સાન ગુમાવી દીધી હતી. પરંતુ તેજ ક્ષણે સુરેશે રસ્તાની સામી બાંધુએથી કુદરો એ બાંધને માર્ગમાંથી ઉપાડી લઈ થોભવા જેટલોય વખત ન હતો. છતાં પણ એણે તો કૂદકો મારતાની સાથેજ એક ક્ષણ ભર પણ થોભ્યા સિવાય કૂદકાના વેગમાંજ એ યુવતાને પોતાના હાથમાં ઉપાડી લીધી, એ રસ્તાની ખીણ બાંધુએ પહોંચ્યો એ નહિ હોય ત્યાં તો તેના પાટલુનને ધસાઈનેજ ને જગ્યાએ એ બાંધ પહોંચ્યાં એબાન થઈને પડી હતી તે જગ્યા ઉપરથી એ મોટર ફરી ગઈ અને 'થોડે દુર એક આંચકા સાથે ઉભી રહી.'

"શાબ્બાશ ? મારા સાહેબ ? શાબ્બાશ ?" એક ધમાકા પ્રિય અને વાણીયા જેવો લાગતો શેડીયો એ રસ્તે થઈને પસાર થતો હતો તે આ દ્રશ્ય જોઈને અભિનંદન આપતો બોલી ઉઠ્યો "સાહેબ ? આપે આજે ખરેખર જીવના જોખમે આવું સાહસ ખેડી આ બહેનને બચાવી લીધી, હોં ? ખન્ય છે તમને ? આ બહેન કોણ

છે ?” સુરેશ અંગાલીએ શેઠ તરફ જોઈ સપ્તાધર્થી બોલ્યો; “શેઠ ? જો તમને ખરેખર લાગણી હોય તો આમ ઉભા રહી નમ્રમી વાતો કરવાને બદલે એક ટેક્ષીવાળાને બોલાવો.”

“ પણ માગ સાંઢ્ય !.....”

પરંતુ તેની સાથે વાતો કરવામાં નિર્ણયક સમય ગૂમાવવાને બદલે સુરેશે એક પસાર થતી ટેક્ષીને રોકીને તેમાં પેલી એ ભાન બનેલી આંખને નાંખી અને પોતે પણ તેની આંખએ એમની ટેક્ષીવાળાને મોટર ચાલુ કરવા આજ્ઞા કરી.

પુખ્ત ૨ જી.

ભેદી મદદગાર

“ક્યાં ચલાવું ?” ટેક્ષીવાળાએ પૂછ્યું.

“ ગમે ત્યાં. માત્ર કિતાવળથી ચલાવ.”

તેણે કહ્યું.

આ બધું બહુજ થોડી સેકન્ડોમાં બની ગયું, અને કુતુહલથી પ્રેરાયેલો માનવ સમુદાય ત્યાં જમા થવા માંડતા હતા. અને જમા થતા ટાળામાંથી “ હડો હડો ” ની બુમ મારતો, પોતાનો માર્ગ કરતો અને આગળ વધતો પોલીસને! સિપાઈ તેણે જોયો; અને તેના આવવાથી

નિરચક રોકાણ થશે એની બીતિથી સુરેશે ટેક્ષીવાલાને ફરી ટકાર કરી અને ટેક્ષી ત્યાંથી ઉતાવળે સરવા લાગી. થોડીવારમાં તો ટેક્ષી લાજપુર રાડના રાજમાર્ગ ઉપર દોડવા લાગી. સુરેશ અંગાલી સહાસિક હતો, ચતુર હતો. મનમોહ, તરંગી અને વૈભવ પ્રિય હતો. પરંતુ એને એની સહાસિક અને ધાંધલમય જીવન દરમિયાન કોઈ પણ યુક્તિ સાથે પરિચય પડ્યો ન હતો. આવા વેશથી કોઈ સ્ત્રી એ લાન ખતી જાય ત્યારે શું કરવું એ તેને સુઝતું ન હતું. એટલે તેની ખાણમાં અર્ધ સુતેલી યુવતી શુદ્ધિમાં આવી નહિ ત્યાં મુઠ્ઠી તે મોટરની બહાર રસ્તા તરફ નગર કરતો બેઠો રહ્યો.

પાંચેક કલાકમાં સમુદ્ર તીરેથી કોઈ પણ જાતના ઉદ્દેશ વગર મને તે ખુલ્લા રાજમાર્ગ ઉપર દોડતી ટેક્ષી આવી; પહોંચી અને પેલી સ્ત્રીએ પોતાની આંખો ઉઘાડી.

“કેમ હવે તો ઠીક છે ને ખૂંદેન?” સુરેશે સંકોચ પામતાં પ્રશ્ન કર્યો તે બાઈ કણુ બર સ્તબ્ધ આશ્ચર્યથી સુરેશ સામે જોઈ રહી. પ્રથમ તેને કાંઈ સમજ પડી નહિ, પણ પછી તુરંતજ સ્મૃતિનાં ધૂર ઉલટી પડ્યાં, “મને હવે યાદ આવે છે?” તે આભાર બરી આંખે તેને ઉદ્દેશીને બોલી: “હું એક મોટર નીચે ચક્રાદ્ય જતી હતી, અને મને તમારો જન જોખમમાં નાંખીને મને મૃત્યુના મુખમાંથી બચાવી લીધી. હું તમારો આભાર કંઈ રીતે માનું તેની મને સૂઝ પડતી નથી.”

એટલેજ આપણે એ આભારની વાત હાલ મુલતવી રાખીએ તો ન ચાલે? “સુરેશે એક મત સાથે કહ્યું.” તમે સ્વસ્થ થાઓ અને

પછી મને કહો કે તમે ક્યાં રહો છો ? અને તમારા ઉપર એવી તે શી આકૃત આવી ઉતરી છે કે તમારે આમ-“સુરેશ બોલતો એકદમ અચકી ગયો.

“હા, હું સમજી. હું આપઘાત કરવા જતી હતી એ વાત પણ તમે જાણો છો” પેલી બાઈ બોલી અને થોડીવાર તે સૂન્ય મુખે ટેક્ષીના પડદામાંથી બહાર દેખાતા આકાશ સામે ટીકા રહી પછી કમળ પત્ર જેવી આંખોમાંથી બોર બોર જેવડાં આંસુની અખંડ ધાર વહેવા લાગી તેની સ્વચ્છ વાદળી રંગની સાડીને ભોળવવા લાગી.

આ યુવતીના આવા હૃદય મંથનને નેત્રોમાંથી અશ્રુ દ્વારા સરતું જોઈને સુરેશના અંતરમાં કોઈનો ભયાનક આતશ જલી ઉઠ્યો, તેના મુખની રેખાએ રેખા ઉજળી પુણી જેવી બની ગઈ. લોખંડને આગમાં ખૂબ તપાવવાથી અંતે તે તદ્દન સફેદ બની, એમરે આગ ફેલાવે છે એમ એનું મુખ રોપ, તિરસ્કાર અને ઝનુન વર્ણાવતુ એમરે શ્વેત રંગી બની ગયું. જાહેન આમ કરવાનું કારણ શું ?

કોઈ અકલ્પ્ય વંદનાથી વચલી આંખોથી એ યુવતિ તેની સામે જોઈ રહી.

“જાહેન ? હું તમને જરૂર સહાય કરીશ તમે મને તમારું દુઃખ નહિ કહો ?”

થોડીવાર સુધી એ યુવતી જડવત મૌનબની રહી; અને એ મૌન દશામાં થયેલા મનોમંથન પછી તે બોલી. બાઈ ? તમારો ચહેરો કહી આપે છે કે તમે એક સજ્જન છો હું તમને મારી

દુઃખ કયા કહી સંભળાવું છું. સુરેશ સ્થિર આંખે એના સામે જોઈ રહ્યો, અને પેલી સ્ત્રીએ પોતાની દુઃખ કયા કહેવા માંડી.

“ માઈ નામ ચંદ્રીકા છે. મારા પિતા સુર્યપુરના એક મધ્યમ સ્થિતિના ગૃહસ્થ છે. મારા પતિ લયલાપુરમાં રહે છે. તેઓ વિજ્ઞાન શાસ્ત્રના પ્રોફેસર અને પંડિત છે. એમણે પોતાનો અભ્યાસ આગળ વધારવા માટે દિલ્હી અને જર્મની જવા સાથે લયલાપુરના અમારા મકાન ઉપર પાંચ હજાર રૂપિયા ગણેશપ્રસાદ પાસેથી ઉપાડ્યા હતા. એ પૈસા ઉપર આજ સુધીમાં ગણેશપ્રસાદને દશ બાર હજાર રૂપિયા તો વ્યાજના એ આપી ચુક્યા છે. હજી અસલ હોણું તો ઉભું જ રહ્યું છે.

પ્રતિકા જવાની બીતિથી મારા પતિએ આ કરજની વાત કોઈને પણ કહી નહોતી. હવે જ્યારે વ્યાજમાં અમારી તમામ સંપત્તિ ફના થઈ ગઈ. એટલે ગણેશપ્રસાદ અમારા મકાનનો કબજો લેવાની ધમકી આપી રહ્યો છે. એણે મારા પતિને તોળીશ આપી છે કે તે જાને મોતવારના રોજ અમારું મકાન કબજો કરવાને આવશે, જો અમારું મકાન તેના કબજામાં જાય તો પછી અમારે રહેવું ક્યાં? આ ને આ હોળીમાં મારા પતિની નોકરી છૂટી ગઈ છે. આ સ્થિતિમાં મકાન પણ જાય તો અમારે અમારા બાળકો સાથે જઈને રહેવું ક્યાં? પાસે રાતી પાછ પણ નથી; અને ગણેશપ્રસાદના અંતરમાં ફયાનો છાંટો પણ નથી. હાય ! હાય ! પેલી બાઈએ થોડાજ શબ્દોમાં પોતાના સંસાર ઉપર લટકી રહેલી નસવાર જોવી આફતથી સુરેશને વાકેફ કર્યો.

સુરેશ એક ઉંડો શ્વાસ લીધો. ગણેશપ્રસાદ બરાબર કાયદેસર રીતે કાયદાની મર્યાદામાં રહીને ઘૂટ કરનારો આદમી હતો. એટલે એક સંજ્ઞા

કુટુંબને જરી પણ અંતરાય વગર ફના કરવાની તેની આખીયે બાજી કામદાના તમામ વિધિપૂર્વક ગોઠવાઈ હતી. એમ તે સમજતો હતો. છતાં તે એટલું તો જાણતો હતો. કે પ્રેક્ટિસર જે અદ્યક્ષતમાં જાય તો કાંઈ પણ, અદ્યક્ષત આટલું બધું ગંજવર બાજી અપાવવામાં સંમત નજ થાય; પરંતુ ગણેશપ્રસાદ પણ એ વાત જાણતો હોતોજ જોઈએ. ચંદ્રીકાની વાતથી એ માહિતગાર થયો. તે પહેલાંજ તેણે તેના દગાબાજ કાવત્રાની ખબર હતી. આ અસહ્ય અબળા ચંદ્રીકાને સહાય કરવાનો એણે નિશ્ચય કર્યો. વળી ખીણ કાંઈ નવી યોજના ઘડવા કરતાં ચંદ્રીકાની વાત ઉપરજ પોતાની બાવી યોજના ઘડીને એક સુશીલ દંપતીને મદદ કરવાની તેણે તુરતજ નીરધાર કરી લીધી અને તે બોલ્યો: “બહેન? તમારા અંતરની તમામ ઉપાધી તમે ઉતારી નાંખો. હું ગણેશ પ્રસાદને મલીશ અને તમારા કરજનો ફડચો કરી આપીશ.

“તમે-પણ મારા પતિ એક અજાણ્યા ગૃહસ્થ પાસેથી નાણાંની સહાય લેવાનું શી રીતે સ્વીકારશે?”

નિખાલસ હાસ્ય કરી સુરેશે જવાબ દીધો. “અરે રામરામ કરો! નાણાંની વાતજ ક્યાં છે? તમે શું અત્યાર સુધી જે નાણાં આપ્યાં છે તેથી ધરાયાં નથી કે હજી વધારે નાણાં આપવાની વાત કરો છો?”

એ યુવતી પહેલીજવાર મધુર રીતે હસી, પરંતુ તુરતજ ગંભીર થઈને બોલી “પણ ત્યારે?” ગણેશ પ્રસાદ તો મીઠું કરડી કરડીને ફાલનારો ઉદર છે. એને તો શકરોજ પહેાંચે.

હું એ શકરો છું. હું એની પાસે જઈ અમનવટ પતાવટથી

તેને ઘરની એક પણ પાછા આપ્યા વગર તમારું ગીરોખત ભરપાછ કરાવી પાછું લાવી આપીશ.”

“પણ-પણ તમે-હું-તમને-” પેલી બાઈ એક તદ્દન અપરિચિત લાગતા માણસની પોતાને માટે આટલી બધી લાગણી જોઈને અચકાતી અચકાતી બોલી.

“એમાં કાંઈ નહિ. તમે હવે એક શબ્દ પણ બોલશો નહિ.”

પેલી યુવતીની આંખો નીચે ઢળી એકાએક તેની આંખમાંથી આંસુ વહેવા લાગ્યાં. એની આંખોમાં ભય અને લજ્જાનો સામટો ચમકારો થયો. એનું મુખ સંકેદ થઈ ગયું. ગણેશ પ્રસાદ પણ એકવાટે માંડ-વાળ કરવા તૈયાર હતો. અને હવે તમે;

રોપનો સિંહનાદ કરી સુરેશ ટટાર બની ગયો. એની આંખમાંથી બયાનક અને ઝાળઝળ કરતો રોપ વરસવા લાગ્યો એ રોપની આગથી જાણે કે દાઝતી હોય એમ એ યુવતી શરીર સંકોચી મોટરની બેઠકના ખુણામાં લપાઈ ગઈ અને સુરેશ ગાળી ઉઠ્યો; ગણેશપ્રસાદ; ગણેશપ્રસાદ. અને બહેન ?” તે આવેશથી એ બાઈનો હાથ પોતાના મજબૂત પગમાં પકડીને બેઠકનાં પગે તે મારી બહેન છે. ધર્મની બહેન છે. હું તને ક્રિયાતારા શિયળને જરાયે ધ્રુવ નહિ કરું. મારો એ ધર્મો નથી. એટલું નહિ પણ હવેનો ગણેશપ્રસાદ તારા ઘરના એક પત્થરને કે તારા દેહની પવિત્રતાને જરાય આંચ પહોંચાડી નહિ શકે. એમ હું મારા છત્રદેવના મારી વતના સાગન બાઈને કહું છું.” સુરેશ હાથને છોડી દઈને સ્વસ્થ બનતાં કહ્યું: “પાર, તમે અહીં સૂર્યાપરમાં રહે રહો છો?”

“હું અહીં મારા ભાઈને મળવાને બદલે મારે ઘેરથી નીકળી છું મારા ભાઈ ઝેરોડ ઉપર લક્ષ્મી ખીલ્ડોંગમાં રહે છે. લયલાપુરમાં અમારું મકાન ત્રીજી બન સેનેટોરીયમની બરાબર સામેજ છે.” લક્ષ્મી ખીલ્ડોંગ “ફાઇવર?” સુરેશ ખુબ મારો: “ટેક્ષી તરતજ એ દિશામાં ફરી અને પંદર મીનીટના અરસામાંજ ઝેરોડ ઉપર આવી પહોંચી.

પેલી યુવતી ચંદ્રિકા ત્યાં ટેક્ષી ઉભી રખાવી અને તે નીચે ઉતરી પડી “અહીંથી મારા ભાઈનું મકાન નજીક છે. એટલે હું પણ આલીને જઈશ. પણ ભાઈ? તમારો ક્ષણેજ આભાર થયો.” ચંદ્રિકા આશા ભરી આંખે તેની સામે જોઈ રહી.

સુરેશ એ દ્રષ્ટીના જવાબમાં કહ્યું: ગણેશપ્રસાદનો વાયદો સોમવારનો છે ને? બંને રહ્યો. હું તમને ખાત્રી આપું છું કે બહેન? તમારું મકાન સલામત. રહેશે, કરજ રદ થશે અને સોમવાર પહેલાંજ તમારા મકાન ઉપર તમને તે જાગતની ખબર પડી જશે.”

“મારા ભાઈનો તો આગ્રહ હતો કે મારે આ વાતમાં કોઈ વકીલની સહાય લેવી પણ તમે જ્યારે”

“એની તમે હવે ચિન્તા ન કરશો માઈ નામ પ્રીન્સદુલ્લીય હું સ્ટેશન પર આવેલા સરદાર લોજમાં ફ્રમ નં, ૧૨માં રહું છું મારા ઉપર મિનશક વિશ્વાસ મૂકજો. તમે એલાશક મારા વિશ્વાસે રહેજો અને આનંદ કરજો.” સુરેશ ઓચીતો એમ બોલી ઉઠ્યો.

અને જય જય કરી ચંદ્રિકાએ વિદાય લીધી.

પુણ્ય ૩ ભુ

સોનેરી ભાગ

નેપીયર રોડના નાકા પર આવેલી પોતાની ઓટોસમાં ગણેશપ્રસાદ બેઠો હતો. એક શ્રીમંત શેડીયાને હાજર એવો એનો પોશાક હતો. એ એક ખુરસી પર બેઠો બેઠો સામેના મેજ ઉપર કાંઈક લખતો હતો. બાર વાગ્યા હશે ત્યાં તેણે પોતાની નોંધપોથી ઉપર નજર નાંખી તે દિવસે સાડાબાર વાગે તેને કરવાની એક મુલાકાતની તેમાં નોંધ હતી. ગણેશપ્રસાદ એમને એમ કોઈને મળતા ન હતા. એના ધંધામાં એ જરૂરી આગેવાન જેવા ગણાતા હતા. એટલે એને મળવું હોય તો પહેલાં પ્રત્યેક સમય નક્કી કરવો પડતો અને પછી શેડ ને વખત આપે તે વખતે તેમની મુલાકાત થતી પોતે એ રીતે પોતાના જે ગ્રાહકો કે ખીજા માણસોને મુલાકાતનો સમય આપતા તેની નોંધ એ આસ નોંધ પોથીમાં લેતા તે નોંધ પોથીમાં તે દિવસે સાડાબાર વાગે પ્રીન્સદુલીપની મુલાકાત નોંધાયેલી હતી. પોતે નિયમિત રહી શકે ન રહી શકે તો પણ ખીજાઓએ તેની આવેના કામ પ્રસંગોમાં તે નિયમિત રહેવું જ જોઈએ. એવો ગણેશપ્રસાદનો અત્યાચ્છ રહેતો એટલે સાડાબાર વાગ્યા છતાં પણ પ્રીન્સને નહિ આવેલો જોઈ તે ક્યવાયો હોય એમ દેખાયું. “આપણા દેશના તે કાંઈ માણસ છે?” નિયમિત થતાં તેઓ ક્યારે શીખશે? “તે બડબડો એટલામાં ટેલીફોનની ઘંટડી વાગી ફોનમાંથી ભુંગળું હાથમાં લઈ ફોન પર ધરીને અંદરથી આવતા શબ્દોને સાંભળવા લાગ્યો.

“હસો ? કાણ મી. ગણેશપ્રસાદ ? સાંભળો એ કે ?” અંદરથી અવાજ આવ્યો: માફ નામ પ્રીન્સદુલીપ સીફ્ટસ પર આવેલાં તાજ-મહાલ લોજમાંથી હું વાત કરું છું. જુઓ ? મારી તમારી સાથે સાડાગાર વાગે મુલાકાત હતી. તે મારે હું તમારી પાસે આવતો હતો, ત્યાં મને એક અકસ્માત નડ્યો છે. એટલે મારાથી ચંચાલ એવું નથી. તો તમે જાતેજ અહીં આવી જાઓ તો કેમ ?”

ગણેશપ્રસાદ આ વાતથી ક્યવાયો. કરોળીયાની માફક તે પોતાના જાળમાંજ કામ કરતો હતો. ઓશીસમાંથી બહાર જઈને કશું કામ કરવું એને રૂચતું નહિ અને પોતાની એ અરૂચી તેણે ફેનદ્વારા વ્યક્ત પણ કરી.

“તો પછી તમારી મરજી ?” પ્રીન્સ દુલીપનો બેદરકાર અને બાવહીન બનેલો અવાજ ફેનમાંથી ગણેશપ્રસાદે સાંભળ્યો. હું માફ કામ ખીજે લઈ જઈશ. સારી એરટેટ ઉપર મારાથી વ્યાજે સુર્યપુરમાં ગમે ત્યાંથી નાણાં મળી જશે. ન આવો તો તમારી મરજી.”

ગણેશપ્રસાદ ગભરાયો. એનો ધંધો ધીકતો હતો, પણ માહકને પાછું વાળવાનું એને રૂચતું ન હતું. સગી બહેનને આપેલા એક રૂપિયાનું પણ એ દોકડા વ્યાજ માંડે એવા મારવાડી સ્વભાવનો તે હતો આવી તઃજલી કરવી પાછવતી નહતી. પોતાના નિત્યતા નિયમને ઉંચો મૂકી તે આતુર અવાજે બોલ્યો: “નાહરે ? સાહેબ ? એ તો ધંધાની બીડને લીધે બોલી જવાયું. હું હમણાંજ ત્યાં આવું છું.”

આ જવાબ સાંભળી તાજમહાલ રોડ પરના જાહેરના ઉપયોગ માટેના ફેનના બૂંગળાને નીચે મૂકી, સુરેશે એક અજ્ઞાત તરંગી હાસ્ય કયું:

“હીક હીક ? ગણેશપ્રસાદ સીફિસ તાજમહાલ લોજ સુધી જઈને પાછો પોતાની ઓશીસે જશે તેમાં તેને સહેજે અડધો કલાક લાગશે.” અને પોતે જાણે કાંઈ મધુર રમુજ ભોગતો હોય એમ સુરેશે ફરીને આશ્ચર્યિત કયું, પોતે બહાર ઉભી રખાવેલી ટેક્ષીમાં તે ચડી બેઠો અને સીધા નેપીયર રોડ પર આવેલી ગણેશપ્રસાદની ઓશીસે પહોંચી ગયો. ત્યાં પહોંચતાં તેણે એક વિક્ટોરીયાને બહાર ઉમેલી જોઈ તેણે ટેક્ષીને રજા આપીને તે ફાણુભર બહાર ઉભો રહ્યો. તરતજ તેણે એક હીંગાણા બસ માણસને વિક્ટોરિયામાં બેસી સીફિસ એમ પોકારી વિક્ટોરિયાવાળાને સીફિસ તરફ જવાની સુચના આપતા સાંભળ્યો “હીક છે ! આપણી બુકિત પાર પડી છે. એ હુમ્મો મારવાડી સીફિસ જાય છે.” તે બોલ્યો.

સુરેશ સીધા મારવાડીની ઓશીસમાં ચાલ્યો ગયો. “કાં મુનીમ સાહેબ ? કેમ છો ? બેઠા છોને ?” એમ કહેતો સીધા કાઠને પુછ્યા ગાજ્યા વગર અંદરના ખંડમાં પેસી ગયો અને એક આરામ ખુરસી પર બેસીને ગજવામાંથી સીગારેટ કાઢી સળગાવીને પીવા લાગ્યો.

વગર પૂછ્યે ગણેશપ્રસાદ શેડની ઓશીસમાં પ્રીન્સને દાખલ થતો જોઈ મુનીમ કિતાવળો ઉતાવળો તેની પાછળ આવ્યો. ગણેશપ્રસાદ પોતે સદાય રોષ ભર્યો લાગતો અને ઓશીસના માણસ સાથે કામ વગર જરીયે બોલતો નહિ; એટલે આગલે દિવસે પ્રીન્સ જ્યારે મુનીમના ઓરડામાં બેઠો બેઠો પોતેજ લડાઈમાં લાગ લીધો હતો તે લડાઈના મતો કલ્પિત બનાવોની હકીકત હસતે ચહેરે કહેતો હતો ત્યારે તે વાત મુનીમને ખુબ રસી ગઈ હતી. સાંધારણ રીતે પોતાના નોકરો સાથે

ખુબજ ઓછુ બોલતા શેઠના નોકરો તેમના બ્રાહ્મણની વાતો ખુબ રસથી સાંભળે છે, તેમ ગણેશપ્રસાદના ગુમાસ્તાઓ અને કારકુનોએ પણ આગલે દિવસે પ્રીન્સની વાતોથી ખુબ રમુજ અને સંતોષ મેળવ્યો હતો. એ પ્રીન્સ આમ મોટા શેઠની ઓશીસમાં વગર રજાએ દાખલ થતો જોઈને મુનીમ ત્યાં જઈ વિનયથી બોલ્યો; મોટા શેઠ બહાર ગયા છે. તે અર્ધા કલાકમાં પાછા આવશે."

"હશે ? હું અહીંજ એમની રાહ જોઈશ. ગઈ કાલ તો મારે અચાનક સમજ્યાને મુનીમજી ? મેં જરા વધારે પડતો બુલાવ્યો લીધો હતો. તેથી જવું પડ્યું હતું આજ તો મારે એમની મુલાકાત લેવીજ જોઈએ."

મુનીમ આવા શ્રીમંત લાગતા બ્રાહ્મણને બહાર ખેંચવાનું કહી જાયો નહિ. ગણેશપ્રસાદ પોતાના કાગળો તો તમામ તાળા કુંચીમાંજ રાખતો, એટલે એ ઓરડામાં એક પણ કાગળનો કટકો બહાર નહતો. તીજેરીનું બારણું પણ બંધ હતું. મુનીમે ઓરડામાં ચારે બાજુ નજર નાંખી ઓરડામાં કાંઈ પણ એવી વસ્તુ એની નજરે ન ચડી આવી કે જેનો કાંઈ પણ માણસ જરીકે ગેરલાલ લઈ શકે. એટલે નિરર્થક આવા પ્રીન્સ જેવા સજ્જન અને શ્રીમંત દેખાતા બ્રાહ્મણનું અપમાન કરવાથી કદાચ શેઠ ગુસ્સે થશે, એમ માની મુનીમ પાછો પોતાના ખંડમાં જઈને કામે વળગી ગયો. અને આ ઓરડામાં સુરેશ એકલોજ રહ્યો.

સુરેશે એક ફરતી નજર નાંખી જોઈ. એ ઓરડાના બારણા આગળ કાકડાની ઘોડીમાં જડેલો લાલ પડદો હતો. એટલે પોતે અહીં કશું

કરતો હોય તો બહારના ઓરડામાં બેઠેલા કારકુનોને તેનો ખ્યાલ આવે એવું નહતું. એટલે મુનીમના ગયા પછી તે એકદમ ઉઠ્યો અને પેલી તીજેરી પાસે ગયો. એ તીજેરી બંધ હતી. એટલે તેણે પોતાના કાઠમાંથી એકાદ એ તીણું અને લાંબા ઓળર કાઢ્યાં અને તેના વડે એ તીજેરી ઉપર એવો પ્રયોગ કર્યો કે એ તીજેરી એકદમ ખુલ્લી થઈ ગઈ. એ ખુલ્લી થયેલી તીજેરીનાં ત્રણે ખાનાં કાગળોનાં લાલ દારીથી બાંધેલાં બંડોથી ખીચોખીચ ભરેલાં હતાં. સહુથી નીચેના ખાનામાં કરન્સી નોટોનાં કેટલાક બંડો પડ્યાં હતાં. સુરેશે એ નોટોનાં બંડા ગણી જોયાં પચાસ પચાસ રૂપીયાની એક એક નોટ એવી રીતે વીસ વીસ નોટનું દરેક બંડા હતું. અને એ તીજેરીમાં એકંદરે પંદર હજાર રૂપીયાનાં આવાં બંડો હતાં. ખીજા થોડાંક બંડો દશ દશ ને પાંચની નોટનાં હતાં. તરંગી રિમત કરીને સુરેશે પંદર હજારની રકમનાં પચાસ પચાસની નોટોનાં જ બંડા હતાં. તે બધાં ઉઠાવી લીધાં. તેમજ ઉપલા ખાનામાં કેટલાંક બંડા હતાં. તેમાંના કાગળો કાઢીને આંજીમાં છાપાની થોકડી પડી હતી તેને ઘડિયાળી ઉપર એકેક અસલનો કાગળ રાખી પાછાં એ બંડો હતાં તેવાં દેખાય એમ બાંધીને તેને સ્થળે મૂકી દીધાં અને પાછી તીજેરીને બંધ કરીને હતી તે સ્થિતિમાં મૂકી દીધી. પોતાની આ શ્રમગીરીને સમાપ્ત કરીને સુરેશ બંજાળી પોતાના સ્થાને જઈને બેઠો. થોડીવારે રોપથી લાલ લાલ અનેલો ગણેશપ્રસાદ એ ખંડમાં દાખલ થયો.

પોતાની ઓફીસના ખંડમાં અત્યારે એક અગ્નિયા માણસને એવીને સીંગારેટ ટુંકતો જોઈને તેણે પેલી મુલાકાતના ખ્યાલથી સ્વાભા-

ત્રિજન તેને પ્રીન્સ દુલીપ માની લીધો, અને તેથી તે ગુસ્સાપૂર્વક ગાળુ હાલ્યો: “ પ્રીન્સ તમે તે કેવા માણસ કહેવાઓ ? મને નકામે સીફિસ સુધીનો ધકકો ખવડાવ્યો અને તમે પોતે તો અહીં આવીને બેઠા છો ? મને નાહકનો હેશન શા માટે કર્યો. ”

સુરેશ નિર્ભય હાસ્યથી તેની સામે જોઇને બોલ્યો:

“ ગણેશપ્રસાદ શેઠ ? મારી બુદ્ધિ થાય છે. મારું નામ તો સૂર્યપ્રસાદ છે.

“ ત્યારે તમે પોતે પ્રીન્સ દુલીપ નહિ ? ”

“ નહિજી ? ” તે શાંતિભરી તદસ્થતાથી બોલ્યો: “ હું પ્રીન્સ નથી તેમ પ્રીન્સને ઓળખતો પણ નથી ”

“ ત્યારે પ્રીન્સ મુવા છે કોણ ? ”

ગણેશપ્રસાદ આશ્ચર્ય ભર્યો કોષથી ગુમ મારી હાલ્યો: “ મને તેણે અહીં ફોન કર્યો કે મારે તેને મળવાને માટે જવું. મેં ત્યાં પહોંચીને લોજમાં તપાસ કરી; પરંતુ ત્યાં તો મને એવો જવાબ મળ્યો કે પ્રીન્સ દુલીપ નામનો કોઇ માણસ એ લોજમાં છેજ નહિ. ”

“ તમારી કોઇકે મશકરી કરી હશે. ”

જાણે કે ગણેશપ્રસાદની થયેલી આ મશકરીથી રમુજ મેળવતો હોય તેમ સુરેશ ખુલ્લે સ્વરે હસવા લાગ્યો. ગણેશપ્રસાદ એ હાસ્યથી

ગુસ્સે થઇને બોલ્યો: “પણ તમારે માફ શું કામ છે? શા માટે અહીં આવ્યા છો?”

“મારે? હું પ્રેક્ટિસર સૂર્યકાન્ત પંડિતનો એજન્ટ છું તેના લયલા પુરના મકાનના ગીરિ ખત માટે તમારી પાસે આવ્યો છું.”

“તો તમારા એ પ્રેક્ટિસરને કહી દેજો કે મેં તેમને લખી જણાવેલી વાતમાં મિત્ર કે મેપનો ફરક થવાનોજ નથી. હું અત્યારે તો શ્રામમાં છું, પણ આવતા સોમવારે એ મકાનનો રીતસર કબજો લેવા માણું છું.”

“પણ તમે થોડો વખત તો રાહ જુઓ.” સુરેશના અવાજમાં આજ્ઞાવતા હતી. માછલીના ગજ ઉપર માખી મૂકી, કોઈ માછીમાર માછલીને લલચાવે એમ તે ગણેશ પ્રસાદને રમાડવા લાગ્યો. સુરેશ પોતાના કોટના ગજવા ઉપર હાથ મુક્યો અને તે મનમાં ને મનમાં હસ્યો.

“નહિ? નહિ? ગણેશ પ્રસાદ બોલ્યો:” હવે રાહ જોવાનું મને પાત્રવે તેમ નથી હોત્તા નવ મદિનાથી મને વ્યાજ પાણ મળ્યું નથી.”

“પણ તમને પ્રેક્ટિસરની સ્થિતિ ઉપર દયા નથી આવતી?”

“દયા? અમારા ધંધામાં દયાને સ્થાનજ નથી. એમ કાર કાર દયા દાખવતા ફરીરે તો છોકરાં જુએ મરે. એમા અમારું શું વળ્યું? આ રકમ શેરી છે એ અમારે ક્યાં સુધી ખીણે ખાંધી રાખવી? રકમ

કાંતો ફરતી રહેવી જોઈએ અને કાંતો એનું વ્યાજ મલકું જોઈએ. એ પ્રેકિસરની આખર જળવવામાં ને એની ઐરી તથા છોકરાં ઉપર દયા બતાવવાને ખાતર અમારી રકમ વગર વ્યાજે રોકી રાખવાનું અમને પાડવે એમ નથી.”

પણ એનાં છોકરાં શું કરશે ? ક્યાં જશે ? એ પોતે પોતાની ઐરીને લઇને ક્યાં રહેશે ? ”

“જય પાંજરાપોળમાં ઐરી છોકરાંને રાખવાની શક્તિ નહોતી તો પરણ્યો શામાટે ? ” આ નિષ્કુર મારવાડી જેવા ગણેશપ્રસાદ ઉપર સુરેશનાં અંતરમાં ખૂબજ રોષ ઉદ્ભવ્યો. આવા એક બદમાસ અને ફૂર હૃદયના આદમી સામે પોતે જ જે મેદાનમાં પડ્યો છે એ જાણીને તેના અંતરાત્માને એક પ્રકારની શમતા થઇ. ગણેશપ્રસાદ ઉપર જે કાંઇ વીતે તેને એ બરાબર લાયક છે, એમ તેને લાગ્યું, તે ખુરશી ઉપરથી ઉભો થયો અને બોલ્યો : “ વાડ, મારે તમને એક વાત પૂછવી છે : એની પાસે તમારું કુલ્લ લેહેણું કેટલું છે.

“ લેહેણું ? ” ગણેશપ્રસાદ બોલ્યો. “ હશે, દસ અગિયાર હજાર.”

“ નહિ, એમ અટકળ નહિ ચાલે. મને ચોક્કસ આંકડો કહી દો. અને જો તમે રાહ જોવા નજ માગતા હો તો તેના મકાનનું ગીરો ખત કાઢી એના ઉપર ભરપાઈની પહેંચ કરી આપો. ”

“ પહેંચ ? કુલ્લ આંકડો ? કાંઈ ગાંડા થઇ ગયા સાહેબ ? ” ગણેશપ્રસાદ નિરસ્કારથી મુખ મરડીને હસવા લાગ્યો.

“હું ગાંડો નથી.” મહા પ્રયાસથી મોતાના રોખને દબાવી સુરેશ બોલ્યો: હું તમારો હિસાબ ચૂકતો કરવાને માટેજ અહીંજ તમારા પાસે આવ્યો છું.”

“હિસાબ ચૂકતો કરવા?” ગણેશપ્રસાદ આશ્ચર્યથી બોલી ઉઠ્યો, તેને મળેલી માહિતી પ્રમાણે પ્રેક્ટિસર તદ્દન પાવમાલ થઇ ગયો હતો. તો પછી તેને હિસાબ ચૂકતો કરવાના પૈસા ક્યાંથી મળી આવ્યા? વળી એ જો કોઇ આડક તેનો હિસાબ ચૂકતો કરીને છૂટો થાય એ પણ તેને ગમતું નહોતું. એમ એ ધ્રુવજીતો હતો કે તેણે કોઇ એક માણસને એક વાર પૈસા ધીર્યા એટલે પછી એ માણસની તમામ મિલકત મોતાને ત્યાં બ્યાજમાંજ જમા થવી જોઇએ; અને અસલ રકમ તો ઇશ્વરની માફક અક્ષય અને અમરજ રહેવી જોઇએ. એટલે તે બોલી ઉઠ્યો: “તમારે ચોક્કસ હિસાબ જોઇએ છે? વાર પ્રેક્ટિસર પાસે મારા દશહજાર નવસો નેત્રુ રૂપિયા પંદર આના અને આઠ પાઇ લહેણા પડે છે; અને તેમાં હું એક પાઇ પણ ઝોછી લેવાનો નથી.”

“પાઇ ઝોછી આપવાની કોણ વાત કરે છે?” સુરેશ ગજવામાં હાથ નાંખીને નોટોનાં જંડલ કાઢી ટેબલ પર ફેંકતો બોલ્યો: “ચાલો લાવો, ગીરોખતને ભરપાઇ કરી દો. અને આ તમારી રકમ ગણી લ્યો.”

નોટોના જંડલ સામે ગણેશપ્રસાદ સ્તબ્ધ બનીને જોઇ રહ્યો. લયલાપુરના મકાન માટે તો તેણે એક ગૃહસ્થ સાથે સોદો પાછુ કરી લીધો હતો અને એ મકાનના વેચાણના બહાના પેટે ચાર હજાર

રૂપીયા પણ લઈ લીધા હતા. એટલે ગીરોખત પાછું આપી દેવાની એને રૂચી તો નજ થઈ. એથી રોખે બરેલા હૃદય છતાં મુખ ઉપર એક શુષ્ક હાસ્ય લાવીને તે બોલ્યો: “અરે મારા સાહેબ ! આમ શી ઉતાવળ છે ? પ્રોફેસર સાહેબ તો લાયક માણસ છે. બસેને દશઆર દિવસ પછી આપજો. અત્યારે સમયડ ન હોય તો વ્યાજજન આપી જાઓ. મુદ્દલ બસેને પડી.

પરંતુ તેના જવાબમાં સુરેશ એક તિરસ્કાર ભર્યું અદ્દહાસ્ય કર્યું. એ હાસ્યમાં રણકતા તિરસ્કારપૂર્ણ કંપથી ગણેશપ્રસાદનું મગજ ઠેકાણે ન રહ્યું. ગુસ્સામાં તેણે મેજના ખાનામાંથી દસ્તાવેજ બહાર કાઢ્યો. પ્રથમ પેલા નોટોનાં અંડલ ખોલી રકમ ગણી જોઈ. ફલ અગીયાર હજાર રૂપીયા હતા.

પરંતુ વધારાની રકમ પાછી આપવાની જરૂર નથી; એમ સુરેશે કહ્યું.

એટલે અર્થ લોભી વાણીયાએ નોટો ખાબુના ખાનામાં મૂકીને પ્રોફેસરના મકાનના ગીરોખત ઉપર કુલ્લે ચૂકતે બરપાછની પહોંચ લખી આપી. છેવટ તેણે નિરાશ રોપથી ગાજતી ચીસ પાડીને કહ્યું: “આ તમારું ગીરોખત. હવે અહીંથી ચાલ્યા જાઓ !”

ગીરોખત તપાસી તેના ઉપરની પહોંચ રીતસર છે કે નહિ તેની ખાત્રી કરી સુરેશ બોલ્યો: “હાસ્તો ? હું હવે ચાલ્યોજ જવાનો છું” આ ઓરડાની હવા તમારા જેવા શરાફ ચીનના શાહુકારના

શ્વાસોચ્છવાસથી ઝેરી બની છે, એટલે મારે પણ ચોકખી હવાની જરૂર છે.”

ગણેશપ્રસાદના મુખ ઉપર ગુસ્સાનાં શીલુ આવી ગયાં. પોતાના જેવા શરાદ્ મહાજનના એક આગેવાન શેડીયાને પોતાનીજ આંખોમાં કોઈ આમ ઉઘાડે હોય અપમાનજનક શબ્દો કહે એ એને અસહ્ય લાગ્યું તે બોલ્યો: “ચાલ્યો જ, ચાલ્યો? તારા જેવા તો કંઈકને જોયાં છે?”

“દોસ્ત ગણેશપ્રસાદ? મારવાડી સ્વભાવના વાણીયા? મારા જેવા એકને પણ તું જીવનભર ભૂલી શકે એમ નથી; તો પછી મારા જેવા કંઈકને તો તેં ક્યાંથી જોયાજ હશે?” એટલું કહીને સુરેશ અર્થ ગંભીર અટ્ટહાસ્યથી પોતાનો નિરસ્કાર અને પોતાની ક્રોધ બંને પ્રદર્શિત કરતો એની આંખોમાંથી નીકળીને રસ્તે પડ્યો.

વાર્તા અને નોવેલોનાજ શૈલીનો મારે

અધૂરી આશા

યાને

આશાની ઈમારત.

સમાજની જીણી જીણી વાતોમાં
બળવાખોર રીતે ટકોર કરતું અમુક
સત્ય ઘટનાને આધારે લખાયેલું
નૌતમ પુસ્તક.

મળવાનું ટેકાણું:—

શ્રી હરીહર પુસ્તકાલય, સૈયદપુરા—સુરત.

પુખ્ત ૪ થું.

હાય! હુંડાયા.

નિરાસા અનેરોપથી પુધવાતો ગણેશપ્રસાદ પોતાના મેજ ઉપર એમને એમ થોડીવાર બેઠો રહ્યો. “પણ એ વેદીયા અમુચક પાસે આટલી અધી રકમ અચાનક ક્યાંથી આવી પડી ?” પોતાના માફક પ્રેંફિસરને ઉદ્દેશીને તે અખડગો: “એની પાસે તો એક પાછું પણ નહોતી. જે હતી તેટલી તમામ મિત્રકત તો મારી સ્હેણી રકમના બ્યાજ પેટે ભરાય ગયું છે એમ હું માનતો હતો: ત્યાં વળી આ નાણું ધરતીકંપની માફક ક્યાંથી અચાનક પ્રક્ટી નીકળ્યું ?” તે ઉભો થયો અને ગજવામાંથી ચાની બહાર કાઢીને તેણે તીજેરી ઉઘાડી. તે પેલી નોટોનું બંડલ હાથમાં રાખીને તીજેરી સામે જોઈ રહ્યો. હાણુભર તો તેને બધું બરાબર લાગ્યું. પરંતુ પછી જ્યાં નોટોનાં બંડલ પડ્યાં હતાં ત્યાં દૃષ્ટિ જતાં એ બંડલ ખૂબ ઓછાં થઈ ગયેલાં લાગ્યાં ઉતાવળ અને ભય ભરી આતુરતાથી તેણે તીજેરીમાંથી બરાબર રૂપિયા પંદર હજારની રકમ ઓછી થઈ ગયેલી તેણે જોઈ. તેણે હુ:ખની એક હાય મારી ?” મારા પૈસા ! હાય ! મારા પૈસા ?” તેણે રડતે અવાજે ચિત્કાર કર્યો.

એકાએક એના મગજમાં એક વિચાર આવ્યો. એક કબાટમાંથી તેણે પોતાની નોંધપોથી કાઢી. નોંધપોથીમાંથી તેની પાસેની તમામ નોટોનાં નંબર લખ્યા હતા. એ નંબર તેણે સુરેશ આપેલી પચાસ પચાસની અગીયાર હજાર રૂપિયાની નોટોના નંબર સાથે મેળવી જોયા. તેણે

પોતાની શુદ્ધ સાન લગભગ ગુમાવી દીધી એ નોટોના અને પોતાનાં નોંધપોથીમાં નોંધેલા નંબર એકજ હતા. પ્રેફેસરના વતી આપવામાં આવેલી રકમ તેની પોતાનીજ તીજેરીમાંથી ઉપાડી લેવામાં આવી હતી. કોઈ અડંગ ખેલાડીએ પોતાની તીજેરીમાંથી નોટો ચોરી લીધી હતી અને એજ ચોરેલી નોટો વડે પ્રેફેસરનું ગીરોખત ભરપાઈ કરાવી લીધું હતું. અસમત, એ વસ્તુમાં એક પ્રકારની હાસ્યરુપદતા હતી પરંતુ ગણેશપ્રસાદ તેની કદર કરી શકે એવું એનું માનસ નહોતું ક્ષણ ભર એને પોતાને ત્યાં થયેલી ચોરીના ખંખર પોલીસને આપવાનો વિચાર આવ્યો. પણ તાત્કાળ એ વિચારને એણે તુચ્છકારી દાઢ્યો. કેમકે પોતાના ધમકાજમાં પોલીસ જરાપણ ડંટી ઉતરીને તપાસ કરે એ તેના ધંધાને માટે સલામત નહતું એમ એ સમજતો હતો. એણે એક હાફત મારીને પોતાના મુનીમને બોલાવ્યો, મુનીમ કિતાવળો કિતાવળો અંદર આવ્યો અને શેઠનો સાલ ચહેરો જોઈને ચમકા ઉઠ્યો.

“તમે કેને અને કાણી રજતથી મારી એપ્રીસમાં બેસાડ્યો હતો?” ગણેશપ્રસાદે મુનીમની સામે ધુરકાને પ્રશ્ન કર્યો.

“કેમ? એ તો પ્રીન્સદુલીપ હતા?” “જહાન્નમમાં જય એ પ્રીન્સદુલીપ? એણે તો મને આજે ખુબ ખુવાર કર્યો? મારી એપ્રીસમાં બેસનાર માણસ પ્રીન્સ નહોતો અને રાજા પણ નહોતો.

એણે તો મને પોતાનું નામ સૂર્યપ્રસાદ આપ્યું હતું પરંતુ એ સૂર્યપ્રસાદ હોવાનું પણ હું માનતો નથી. એ તો એક બદમાશ હાલગીર હતો. એણે મારી તીજેરીમાંથી મોટી રકમની ચોરી કરી છે? તમે એને અહીં એકલો બેસવાજ શા માટે દીધો?”

“પણ સાહેબ ? તે પ્રીન્સદુલીપ જાતેજ હતો એવી મારી ચોક્કસ ખાતરી છે.” મુનીમે કહ્યું. “ગઘ કાલે પણ એ આપણે ત્યાં આવેલો ત્યારે તેણે પોતાનું નામ આપ્યું હતું આજે પણ એણે મને એજ નામ જણાવ્યું હતું. અને એતો એની જાતેજ આ ખંડમાં પેસી ગયા હતા મારી રંગ લીધી નથી તેમ હું કંઈ જાણતો પણ નથી” મુનીમ તો આ આખાય પ્રકરણથી પોતાના હાથ ધોધ નાંખતો હોય એમ બોલ્યો : છતાં હજી કંઈ વહી નથી ગયું, પોલીસને આપણે ખબર આપીયે ? ટેલીફોન કરું ?”

“તું-તું-તું” ગણેશપ્રસાદ રોપથી ધુંધવાતા તુટક સ્વરે ગાંઠ ઉઠ્યો : “તું મોટો મૂર્ખ છે ! જા, તને આજથી મારે ત્યાંથી રજા છે. આવી નોકરી કરે છે ? મારી તીજેરી આખી લૂંટાઈ ગઈ છે છતાં તું તારા ઉપરની જવાબદારી ટાળી દે છે ? જા, નીકળ અહીંથી મારે તારું કામ નથી.”

મુનીમ તો શેઠના રોપથી ત્રાસ પામતો, અત્યારે વધુ બોલવામાં સાર એમ સમજીને નથી. ત્યાંથી બહાર ચાલ્યો ગયો. ગણેશપ્રસાદ એકસોજ રહ્યો તે વિચાર ઘસત બની ગયો, થોડીવારે તેના ફાનની ઘંટડી વાગી, એટલે તેણે બૂંગલું હાથમાં લઈ કાને ચૂક્યું અંદરથી તેણે સુરેશની મજાક, તિરસ્કાર અને હાસ્યથી કંપતો અવાજ સાંભળ્યો : “કેમરે મારવાડી એય માણસ માર ! કેમ હવે તો તખીયત ઠેકાણે આવી ગઈ છે ને ? તીજેરીમાં એરી થવાની હૃદય બંધ તો પડી ગયું નથીને ?” તેને અવાજ સાંભળ્યો. એનો ચહેરો આતુર આર્જવતા અને રોપ બરી નિરાશાથી ધ્રુજવા લાગ્યો સૂર્યપ્રસાદ તું-તું-ઉર્ફે પ્રીન્સ ? મારા પૈસા લાવ મારું ખત લાવ ! હરામખોર અદમાસ.”

“ધામે ધામે ?” ફાનમાંથી જવાબ આપ્યો: “ક્યાંક મરજ પર લાહી ચડી જશે તો ‘પ્રેષન દિવર’ લાગુ પડશે. માટે ધીરો થા ? તારું ગીરો ખત મારી પાસે નથી. એ તો જ્યાં જવાને સરગતેલું હતું તેના રસ્તે પડી ગયું છે. અને હવે તારી તખીયત કામુમાં આવી ગઈ હોય તો તને એક ખીજી વાત કહું. સાંભળારી છે ? એ તારા ધંધાને ખાસ ઉપયોગી છે.” સુરેશ તિરસ્કાર ભર્યા અવાજે બોલ્યો.

“પણ છે શું ? કહેવું હોય તે કહી નાંખને.” “ત્યારે સાંભળ તારી તીંગ્તેરીના ઉપરનાં ખાનાં પણ તપાસી જો.” અને ફાનની સામી આગુ એકદમ અંધ થતી ગણેશપ્રસાદે સાંભળી સુરેશની ચેતવણીથી ગણેશપ્રસાદના પેટમાં તેજ રેડાયું હોય એવો ગરમ ઉછળો આપ્યો એક ફ્લાંગ મારી તેણે તોંગ્તેરીનું આરજું આંચકા સાથે ઉઘાડી નાંખ્યું. ઉપરનાં ખાનાં તેણે જોયાં. પોતે પોતાના કાગળીયા જેમ ગોઠવ્યાં હતાં તેમજ તેને લાગ્યાં લાગુ જર તે કાગળો સામે તાકીને જોઈ રહ્યો પછી સાથી ઉપરનું એક અંડક તેણે ઉપાડીને ઉઘાડી જોયું. એ અંડકને પહેલે કાગળ મૂળમાં હતો તેજ હતો! આકીનાં અંધા કાગળ ગુમ થઈ ગયા હતા. તેને અંદરે જૂના છાપાના કાગળો ગોઠવીને કરેલું અંડક તેણે જોયું તેણે એક આશ્ચર્યનો સુસવાનો કર્યો ઝડપથી કિનાવળથી ધબકતા હૃદયથી તેણે એક એક અંડક તપાસી જોઈ તમામનાં સાથી ઉપરનો સંકેદ સીવાય અંધા કાગળ ગુમ થઈ ગયા હતા. તેને અંદરે જૂના છાપાનાં પાનાં ઘડીયો વાળીને કાંઈ ગોઠવી ગયું હોય એમ દેખાયું. આ અનાવની તેના ઉપર ખુબ અસર થઈ તેણે તિરાશાની એક હાથ મારી અને તે હતાશ બની ગયો, તેની લાખોની દોલતની જમાવટ આમ એક અંધા કલાકનાં અરસામાં ફૂતા થઈ ગઈ ? તેના કાંઈ દડદડતા વેરીય તેને

પૂરી થાપ આપી હતી તે સમજી ગયો કે કોઈ પોતાના વેરીયે બનાવટી નામથી પોતાને ટેકીફાન કરીને પોતાની ઓશીસમાંથી દૂર કરીને તે દરમ્યાન પોતાના ઉપર આવી લાયકર આફત વરસાવી હતી.

અને એ બહુમુક્તા દસ્તાવેજોની અંદર તેના લાખોના ધંધાને એમેર કરતા પંચનઓ ચિનરાયા હતા, એ દસ્તાવેજોમાં 'પ્રેમીસરી' નોટો હતી ગીરો ખત હતાં. બંધન ખતો હતાં લોન અને શેરનાં પ્રાગળીયાં હતાં: તેમાં બધુય હતું ગણેશપ્રસાદના પાપનું મૂળ અને પરિણામ અને તેમાં હતાં અત્યારે કાણ જાણે તે ક્યાં ઉડી ગયાં હતાં કોઈ ઉંડા ઉંડા પાતાળમાં જાણે કે એનો જીવ ચાલ્યો જતો હોય એમ એની છાતીમાં ગભરામણ થવા લાગી એના ધસતા જતા લોહોના વેગથી ગાજતા અને ધબધબી ઉડેલા મગજ ઉપર હાથ મુકીને તે યુન્ય મુખે એમી રહ્યો પછી તેના મુખમાંથી એક ધીમી નીસ નીકળી ગઈ અને તે નીચે ભોંય પર ફસગાઈ પડ્યો ક્યાંસુધી તે આમ પડ્યો રહ્યો તેની તેને કશી ખબર પડી નહિ પણ જ્યારે તે જ્ઞાનમાં આવ્યો ત્યારે પોતાની ઓશીસના કારકુનોને પોતાની સારવાર કરતા અને અંદર ગુપચૂપ વાતો કરતા તેણે જોયા તે બોલી ઉઠ્યો:

"ચાલ્યા જાઓ ? મૂર્ખાઓ ? તમે એકદમ મારી લાજરીમાંથી ચાલ્યા જાઓ ? તમારી તમામની બેદરકારીથી હું લૂંટાયો અને પાપમાત્ર થઈ ગયો. હવે તમે બધાજ એકદમ મારી નજર સામેથી ચાલ્યા જાઓ ?" કપાળ ઉપર હાથ મૂકી, શેરના મગજની દરમી માટે શંકા બનાવતા બધા કારકુનો પાછા બહાર ચાલ્યા ગયા અને ગણેશપ્રસાદ ઓશીસમાં એકલોજ રહ્યો. "હવે શું થાય ?" તે બબડ્યો: "હજી

એક માર્ગ છે. થોડા એક ગુમાવેલા પૈસા પાછા હાથ આવે એમ છે, હું હમણાંને હમણાં લયલાપુર જઈ અને પેલા પ્રેઈસરને દબાવી અસહ્ય ગીરો ખત પાછું લઈ આવું. પ્રેઈસરને ધમકી આપીશ કે બનાવતી વાતો કરી છે તર પીડીથી એ દસ્તાવેજ ઉપર મારી નાંખી કરાવી લેવામાં તેણે કાયદેસર રીતે ગંભીર ગુન્હો કર્યો છે. એટલે એ તો કરી જઈને મારો દસ્તાવેજ પાછો આપી દેશે હીક આલો એટલો તો એટલો ? જેટલો લાભ મળતો હોય તેટલો લઈ લેવો એ આપણો દ્વંદ્વ નિશ્ચય છે.” પોતાના કપડાં જેમતેમ પહેરીને ગણેશ પ્રસાદ બહાર નીકળ્યો.

નવીન ઘડાકો ! નવીન બહાર ! જરા સાવચેતીથી વાંચો !

ખીસા પાકીટ સમાલો.

નામ વાંચતાજ કાંઈ નવું જીનું ન બને ?

ભેદી મંડળ

કાંઈ નવુંજ અનુભવવું હોય તો આ હીટેકટીવ નવલકથા જરૂર વાંચો.

મૂલ્ય માત્ર પાંચ આના છે.

પ્રકાશક:—શ્રી હરીહર પુસ્તકાલય,

સૈયદપુરા—સુરત.

પુણ્ય પ મું.

આખરી અંતમ.

સાંજના પાંચેક વાગ્યા હશે. તે વખતે સુરેશ અંગાળી પ્રીન્સદુલીપનાજ વેશમાં પ્રોફેસરના અંગણે આવી લાગ્યો. તેને જોઈ ચંદ્રીકાને ત્યાં કામ કરનારી માલતી બહાર આવી. સુરેશે કહ્યું: “આ કાર્ડ પ્રોફેસર સાહેબ પાસે લઈ જાઓ.” કાર્ડ લઈને માલતી બોલી: “પ્રોફેસર સાહેબ ઘેર નથી.” તે કાર્ડમાં જોઈને બોલી: “તમે તો પ્રીન્સદુલીપ ચંદ્રીકાજીને કહેતાં હતાં કે તમે સહાંગે આવવાના છો.” “હા, પણ પ્રોફેસર ક્યાં ગયાં છે? ચંદ્રીકાજીને ક્યાં છે?” સુરેશ વાતાવરણમાં શૂન્યતા જોઈને સચિન આશ્ચર્યથી પ્રશ્ન કર્યો. “પ્રોફેસર સાહેબ ત્યાં આસાહેબ સ્વધારના નવ વાગ્યાના એમના ભાઈને ત્યાં ગયા છે. તે તથા ચંદ્રીકાજીને આવે ત્યારે આ પરખીડીયું તેમને આપજો.” તેણે બરપાઈ કરેલું ગીરોખન નાંખીને અંધ કરેલું કવર આપ્યું અને તે આપ્યો ગયો. તે રસ્તા પર જતો હતો ત્યાં એક વિક્ટોરીયા આવતી દેખાઈ. તેમાં ગણેશપ્રસાદ બેઠો હતો. તે ગીરોખન પાછું લેવા પ્રોફેસર પાસે જતો હતો. અહીં પ્રીન્સદુલીપ ઉર્ફે સૂર્યપ્રસાદ જોઈને આશ્ચર્ય થયું. તેણે વિક્ટોરીયા ઉભી રખાવી, ભાડાના પૈસા ચૂકવી આપ્યા અને તે નીચે ઉતરી પડ્યો. વિક્ટોરીયાવાળો આપ્યો ગયો. પછી તે સુરેશ પાસે આવ્યો. અને આવેશપૂર્વક બોલ્યો: “હરામખોર? અદમાસ? મારી તીજેરી તોડી? મારા પૈસા, મારા દસ્તાવેજો, એ અધું ક્યાં લઈ ગયો? લાવ પેલું

પ્રેક્ષકવાળું ગીરો ખત લાવ, મારા દસ્તાવેજ લાવ ? હું તને હવે કેઠકાળે છોડવાનો નથી. તારું ખુન કરીશ, તારે લોહી પીધશ ! તારો નાશ કરીશ ? તને પાપમાત્ર કરીશ.”

સુરેશ, તો ગણેશપ્રસાદની સામે રિમત પૂર્વક જોઈ રહ્યો હતો. તે વચ્ચે બોલ્યો : “ગણેશપ્રસાદ તમારા જેવા પાપી નરપીશાઓ ગરીબોના ગળા કાપી કાયદાની ચુંગાતમાંથી ચસકનારાઓનો તમામનો મારા હાથે નાશ કરવા મેં પ્રતિજ્ઞા લીધી છે. તમારા જેવા પાપીઓને તેમનાં પાપ ફળોનો બદલો આપવાને ખીડું ઝડપ્યું છે. હું નથી પ્રીન્સદુલીપ કે નથી સૂર્યપ્રસાદ ? પણ સંવકનું નામ તો “સુરેશ અંગાળી.”

કોણ ? સુરેશ અંગાળી અઠંગ ઉઠાવગીર ? તું મારા પૈસા લઈ જઈશ ? મારા દસ્તાવેજ ગુમ કરીશ ? પોલીસ ? પોલીસ ? પકડો આ બદમાસને ! આ કયંદર ઉઠાવગીરને ?” ગણેશપ્રસાદનો લવારો વધ્યો.

સુરેશ તેની નજીક ગયો અને બોલ્યો : “ગણેશપ્રસાદ ! વધારે ખુમો મારવામાં સાર નથી. જેને હવે એક પણ શબ્દ બોલીશ તો તેનું સખત પરિણામ તારે સહન કરવું પડશે.” ભારે પરિણામ સહન કરવું પડશે ?

અરે હું ખરો પણ કે તમે તીજેરી તોડવાનું ગુન્હા માટે સાત વર્ષની સજાએ પહોંચાડું.”

“એમ ? હીક છે, ત્યારે તું મારી સાથે આવ.” એમ કહીને સુરેશે ગણેશપ્રસાદનો કાન પકડીને તેને પોતાની સાથે થોડે દુર લઈ ગયો. નજીકમાં રસ્તાની બાજુએ એક ખાડો હતો તેમાં કાદવવાળું ખાળી ખરેલું હતું લોકો તેને મેતની ખીણ નામની જગ્યાથી ઓળખતા.

હતા ત્યાં લઈ જઈને સુરેશ તેને ઉંચક્યો અને પોતાના અદ્ભુત શરીર બળનું પ્રદર્શન કરાવતો હોય એમ હવામાં વીંચીને એને ખીણ તરફ ફેંક્યો સદ્માએ પહેલાં ગણેશપ્રસાદના પગ ખાળોચીયામાં ખુંચ્યા અને તે લગભગ છાતી સુધી તેમાં ખુંચી ગયો. એ ખાડામાં થોડું પાણી અને ચીકણી માટી હતી. તે બહાર નીકળવાને તરફડીયાં મારવા લાગ્યો, તો ઉછટો વધારે ને વધારે ખુંચવા લાગ્યો, એટલે સુરેશ તેની સામે ખડખડાટ હસતાં કહ્યું: “દોસ્ત ગણેશપ્રસાદ તું ત્યાંથી તને કોઈ કાદે ત્યાં સુધી દોર કરજે? હવે હું તારી રળ લઉં છું. પરંતુ તારૂં પેલું ગીરોખત અને તારા ખીજા દસ્તાવેજોના કાગળો એ બધાનું કંઈક બંડલ પણ હું તારા તરફ ફેંકું છું. ગીરોખતની પ્રેફેસરને કશી જરૂર નથી. અને ખીજા દસ્તાવેજોના તું કરો ઉપયોગ કરી શકીશ એવું મને લાગતું નથી.” એમ બોલીને એક બંડલ તેણે ખાડા તરફ ગણેશપ્રસાદથી રહેજ દૂર ફેંક્યું અને તે ખડખડાટ હસતો ત્યાંથી ચાલ્યો ગયો.

ગણેશપ્રસાદ પોતાનું ગૂમાયેલું એ બંડલ મેળવવાને માટે તેના તરફ જવા લાગ્યો તેમ તેમ વધુને વધુ ખુંચતો ગયો. હવે તેના ગળા સુધી પાણી ને માટી આવી ગયાં તેનો શ્વાસ રંધાવા લાગ્યો, તે બેભાન બનવા લાગ્યો. તેજ વખતે પ્રેફેસર વગેરેને લાંબે એ રસ્તા ઉપર એક મોટર આવી પહોંચી. ચંદ્રીકાની નજર ખીણ તરફ ગઈ. તેણે કહ્યું “પેલી ખીણમાં કોઈ મનુષ્યના માથા જેવું દેખાય છે. એ શું હશે? પ્રેફેસરે મોટર ઉભી રાખી. તેઓ બધા નીચે ઉતરી પડ્યાં અને ખીણ તરફ ગયા. કોઈ માણસ બેભાન હાલતમાં ખીણમાં ખુંચી ગયેલો દેખાતો હતો. તેની નજીક કાગળોનું

અંડલ હતું. પણ આ માણસને બહાર કાઢવો શી રીતે ?
 શ્રાદ્ધર મોઠરમાંથી એક દોરડું લાવ્યો. તેનો એક છેડો
 પોતાની કોંઠે બાંધીને લાથમાં પકડી રાખ્યો. બીજો છેડો પ્રેદેસર
 પકડ્યો પછી શ્રાદ્ધર તે ખાડામાં ડૂબી પડ્યો. તેણે પ્રથમ પેલું અંડલ
 લાથ ક્યું પછી તેણે ખાડીમાં પહેલા માણસને શ્રમ પૂર્વક ઉપાડ્યો.
 અને તે બહાર નીકળવા લાગ્યો. ખીણમાં કાઢવની વચ્ચે થઈને
 આવવાનું હોવાથી તેને ઘણો શ્રમ પડ્યો હતો છતાં પ્રેદેસર તથા ચંદ્રિકા
 દોરડાવડે તેને ખેંચતા હોવાથી મદદ મુશ્કેલીએ તે બહાર નીકળ્યો.
 પેલી બેલાન માણસનું મોટું જ જોતાં ચંદ્રિકા અને પ્રેદેસર બેલી ઉઠ્યાઃ
 “અરે ! આતો ગણેશપ્રસાદ તેની આ દશા કોણે કરી ?” પ્રેદેસર
 આ માણસના શરીરની તપાસ કરી, હૃદય અંધ હતું પણ તેને કશી
 ઠંઠા કે ગરમ દેખાતો નહિ. તે બોલ્યોઃ આ માણસનું મૃત્યુ ભયની
 થવાથી તથા શ્વાસ ગુંગળાવાથી હૃદય અંધ પડવાને લીધે થયું છે.
 પણ પેલા અંડલમાં શું છે ? “જુના કાપાનાં કાગળો ?” શ્રાદ્ધરે
 અંડલ ખોલીને કહ્યું. “મને જાણે છે કે અહીં પ્રીન્સ અને ગણેશ
 પ્રસાદનો ભેટો થયો હતો. પ્રીન્સે આ અંડલ કાવાદાવાથી ખીણમાં ફેંક્યું હતું.
 તે લેવાને ગણેશપ્રસાદ તેમાં ડૂબી પડવાથી ખુંચી ગયો હતો. પરિણામે
 આ રીતે તેનો અંત આવી ગયો ?” ગણેશપ્રસાદના મૃદાને ત્યાંજ
 રાખ્યું. પ્રેદેસરે શ્રાદ્ધરને પોલીશ ચોટીએ જઈ પોલીશને ખચર
 આપવા સૂચના કરી. પ્રેદેસર અને ચંદ્રિકા સાથે અંગણમાં ગયા.
 ત્યાં માલતીએ પ્રેદેસરને સૂરેશે આપેલું પરખોડીયું આપ્યું. તેમાં
 તેનું ભરપાકુ કરેલું ગીરોમન હતું.

ગણેશપ્રસાદને તેના ફેજને રસ્તે પહેચ્યા પછી મુરેશ પોતાના છુપા રહેકાણે આવ્યો તે આવીને બેઠો ન બેઠો એટલામાં તારવાળાએ એના નામની બુમ પાડી. તેણે સહી કરી તાર લીધો. તાર શ્યામગદથી આવ્યો હતો તે આ પ્રમાણે હતો,

બળવો થયો છે, જલદી શ્યામગદના કીલામાં આવો.

‘સૂર્યસીંગ.’

તાર વાંચી તે ગંભીર વીચારમાં પડ્યો અને તરતજ શ્યામગદ જવા રવાના થયો.

મહાત્માજી કુટ્યા તેથી કાંઈ ચળવળ નરમ પડવાની નથી. દેશભરમાં અપાયલા મોંઘેરા બળીદાનનો ખ્યાલ આપતી એક સંપુર્ણ શેરબાજીથી ભરપુર નાટક.

મોંઘેરું બળીદાન

સુરતના એક બંડખોર લેખકની લેખીનીથી લખાયલું એક સ્વતંત્ર તથા ચાલુ જમાનાનો ચીતાર આપતું અદ્ભુત નાટક. છતાં

મૂલ્ય: માત્ર પાંચ આના.

પ્રકાશક:—શ્રી હરીહર પુસ્તકાલય,

સૈયદપુરા—સુરત.

પુણ્ય દંડુ.

ભેદી મંડળ

અમાવાસ્યાની ભયંકર મધ્ય રાત્રીનો સમય હતો. તે વખતે એક માણસ નિર્જન રસ્તા પર અંધકારમાં ડપાતો છુપાતો ચાલતો હતો. એ ત્રણ રંગતાઓ વચ્ચે પછી તે એક ગલીમાં ગયો અને તે ગલીની મધ્ય ભાગમાં આવેલા મકાનના પાછલા દરવાજા જેવી નાની બારી પર આવી તેણે ત્રણ ટકોરા માર્યા બારણાનો સહેજ ભાગ ખુલ્યો અને કાંઈ કે પૂછ્યું કાણુ.

હું નં. ૧૨

બારી ઉઘડી અને તે અંદર દાખલ થયો તેઓ અંધારામાં આગળ ચાલી એક દરવાજા આગળ વધી એક ચાંપ દબાવી એટલે દરવાજા ખુલ્યાં અને તેઓ દાખલ થયાં.

આ ઓરડામાં પીજલીના લાલ રંગના દીવા બળતા હતા. વચ્ચે એક ચોરસ ટેબલ હતું તથા તેની અબ્જુઆબ્જુ ફરતી નંબરવાર ૧૨ ખુરસી પંડેલી હતી. તેના મધ્ય ભાગ પર એટલે ટેબલના બરાબર વચ્ચે એક ફરતી ખૂરસી ખાલી પડી હતી. દરવાજા તથા બારી પર અદમ્ય બીહામણા ચીત્રો ચીતરેલા પદ્મ તથા ઝાલરો ટાંચેલા હતા મતલબ કે આ ઓરડાનો દેખાવ ધણોજ ગંભીર અને ભયાનક લાગતો હતો. એટલામાં એક ચાંપ દબાઈ અને બીજા બારણામાંથી ૧૨ માણસો આવી પહોંચ્યા. તેઓએ નંબરવાર

ખૂરસીમાં ગોઠવાઈ ગયા તથા તેમાંનો એક ટેબલ પરની ઉંચી ખૂરસીમાં જઈ બેઠો.

આ એક ૧૩ માણસની અનેલી તર્કદા ટોળી હતી અને તે ખૂની ખંજરના ઉપનામથી ઓળખાતી હતી. તેનો પ્રમુખ કે જે ટેબલપરની ઉંચી ખૂરસી પર બેઠો હતો તે આ ટોળીનો આગેવાન હતો. અને તે સૂર્યસીંહના ઉપનામથી ઓળખાતો. તે ટોળીનો ઉદ્દેશ હાલના રાજ સ્યામસીંહ જે અત્યંત જુવની હતો. તેને કોઈ પ્રજાસત્તાક રાજ્ય બનાવવાનો હતો. તે આર સભ્યોની આજરેજે સભા મળી હતી.

નંબર ૧૨ આવતજ તેને બધા આવકાર આપવા હિલા થયા. ત્યારબાદ સૂર્યસીંહ તેની ઓળખ કરાવતા બોલ્યા કે હાઈઓ આજરોજ આપણા મંડળમાં ૧ સભ્ય વધે છે અને તેઓ જયગદ સ્ટેટના બળવાખોર આરવટીયા મંડળસીંહ છે. તેઓને જયગદથી મે ખાસ બોલાવ્યા છે તે બદાદુર અને ધીર પુરુષ હોઈ દરેક રીતે આપણને ઉપયોગી થશે.

આ પ્રમાણે પરીચય વીધી પૂર્ણ થતા નં. ૧૨ તે મંડળસીંહ બોલવું શરૂ કર્યું.

બાઈઓ, અત્યારે આપણો એકજ ઉદ્દેશ હોવો જોઈએ. અહિંયા નહાના મોટાનો બેદલાવ રાખ્યા સીવાય, આખાય જગતને હાખવો દેવાય એ પ્રમાણે હાલના સ્યામગદના રાજ સ્યામસીંહ જે અત્યારે અત્યંત વિજ્ઞાસી, ખર્ચાળ, સત્તાનો લાભી છે તેને હવે એક હાલુભર પણ ગાદી ઉપર રહેવા દેવો ન જોઈએ દરેક દરેક પ્રજાજનના હિતમાં

રાગ્ય રાગ્ય માટે નહિ પરંતુ પોતા માટે છે એવી ભાવના હોવી જોઈએ, ત્યારબાદ સૂર્યસીદિ બોલવું શરૂ કર્યું.

ભાઈઓ, આપની ભાવનામાં સ્વાર્થ જેવી વસ્તુનો અંશ માત્ર પણ હોવો નજર જોઈએ. અને તેથીજ આપણા શબ્દોથી ગમે તેના મન પર પુરતી અસર થાય છે આપણે ગમે તે ભોગે એ વિકારી, દુરાચારી રાગ્યને પદબ્રાપ્ત કરી આદિની પ્રગતને ત્રાસ મૂકત કરાવી શકીશું.

તેજ પછે ઓરડામાં રાખેલી ઘંટડી જોરથી વાગી અચાનક બેઠે ગુપ્ત દ્વાર ખુલ્લું અને એક જવાન દાખલ થયો. અને બોલ્યો. આપણા મંડળમાં સિંહની ચામડી તળે જેમ શીયાળા છુપાય તેમ અહીંના રાગ્યનો ગુપ્તચર આપણા મંડળનો સભ્ય બની આપણા ગુપ્ત મંત્રણાનો બેઠે રાગ્યને આપે છે.

એ ગુપ્તચર કોણ? અત્યારે ને અત્યારે ખુન કરી તેને કાપી નાખ્યો. તેનો નાશ કરો તેને મોતની ખીણમાં ધકેલી દો. ચારે ગમથી વુઝા વુઝા ઉદ્ગારો નીકળવા લાગ્યા.

સૂર્યસીદિ બધાને શાંત પાડી બોલ્યા: તેજસીદ તુ આપણા મંડળનો ધણેજ ઉત્સાહી સભ્ય છે. પરંતુ તારા અત્યંત ઉતાવળ પણાને કારણે કોઈ કોઈ વાર સંકેતો ઉત્પન્ન કરે છે, અત્યારે તુ મંડળનો કોઈ સભ્ય ઉપર ગુન દુન દોવાનો આરોપ મૂકે છે તેનો પ્રતિષ્ઠા શો છે?

તેજસીદ:—સરદાર સાહેબ હું પૂરાવા વગર કશું પણ કહેતો નથી મારા ખાત્રી થયાથીજ આ શબ્દો કહ્યા છે એમ કહી તરતજ તે

આગળ વળ્યો નં. ૫ પાસે જઈ બેઠો કેમ દોરતઃ આપણા મંડળમાં કોઈ જનસુસ છે કે નહિ ?

એ હું કેમ કહી શકું તે બયથી ધ્રુજતા અવાજે બોલ્યો.

તું ન કહી શકે ? દોરત પ્રેમસીંહ તું જાતેજ જનસુસ હોઈ અમારી ખાતમી તારા નિજારી રાગને તુજ પહોંચાડે છે એમ કહિ એક તરાપ મારી તેના માથા પરની ખનાવડી વીગ ખેંચી કાઢી:—

શું પ્રેમસીંહ 'શ્યામસીંહનો જનસુસ' અથા સાથે બોલી ઉઠ્યા. હા એજ નં. ૫ ઉર્ફે રાયસીંહ ઉર્ફે પ્રેમસીંહ એમ કહેતાનીજ સાથે તેણે તેની સામુ ખીસ્તોલ છોડી પરંતુ પ્રેમસીંહ ખસી જવાથી તે ગોળી પ્રેક્ષકોના વાયરને લાગી અને તેમાંથી તનખા ઉડ્યા અને બયાનક આગ લાગી તરતજ તેણે ખીછ ગોળી છોડી પ્રેમસીંહનો છવ લીધો. અને અથા ગુને ખડેરમાં વીજના દીવસે મળવાનું કહી ન્હારી છૂટ્યા.

તમોને શું રાષ્ટ્રીય ચળવળના આખેહુખ ચીતાર આપતા ગીતો વાંચવાના શોખ છે ? દેશ નેતાઓના સુંદર દેશા ઘરમાં મઢાવવા છે ? સુંદર ગ્લેઝ કાગળ પર છાવેલી સચીત્ર ગીતોની મોટી બુક.

સૈનીકોનું રણશીંગુ

તદ્દન નવા જેવા કે સુંબઈનું લાડીરાજ, ધરાસણના યુધ્ધ વીગેરના ગીતોથી ભરપુર સુંદર ચાર ચીત્રો સાથે છતા મૂલ્ય માત્ર ૧૫ આના.

પ્રકાશક શ્રી હરીહર પુસ્તકાલય સૈયદપુરા—સુરત.

પુષ્પ ૭મું.

કૃષ્ણ જનસુસ.

સામંતસીંહ સ્થામગઢના લશ્કરનો કમાન્ડર હન ચીફ હતો. તે અત્યારે એટલે ગયા પ્રકરણમાં અનેકા યનાયતા ખીજે દીવસે સવારમાં નાસ્તો કરતો બેઠો હતો તેવામાં તેના ખસા ઉપર હાથ મૂકી કોઈ બોલ્યો. કેમ સામંતસીંહ ! કેમ છો.

કોણ દીલીપસીંહ બોલો શું ખબર છે.

તેણે સારે તરફ એક સરખી નજર નાખી પછી બોલ્યો કે કાલે રાત્રે સભામાં પ્રેમસીંહ પકડાઈ ગયો છે અને તેનું ખુન થયું છે ગુપ્તગૃહ આગ લાગવાથી તારાજ થયું છે અને ત્રીજને દીવસે સભા મળવાની છે આપણા રાજની શી ખબર છે.

તે અત્યારે જનની મોજ શોખમાં પડ્યા છે છતાં આપણી તરફ સંદેહની નજરે જુવે છે.

એમ કરી અને લેહ્યા તેઓના બહાર ગયા પછી પક્ષંગ તળેથી એક બાળક બહાર આવ્યો. એટલામાં તેનો મોકર પ્યાલા રક્ષાખી લેવા આવ્યો. તેણે તેને જોયો તે બોલ્યો અહિં શું રમે છો. કોને શોધ્યા છો.

માલે માલા બાપા પાસે નીતે જવુંથે માલે ફક્ત જવું થે, તે બાળક પોતાની કાલી એની બોબડી બાપામાં બોલ્યો.

ચાલો હું તમોને મૂકવા આવું; તેણે કહ્યું.

ના હું માલી મેલે જઈશ આમ કહી તે બાળક પાછલા દરવાજેથી નીચે કિતરી બાગના દરવાજા આગળ ગયો. ત્યાં એક મોટર ઊભી હતી તેમાં જઈ બેથો અને આંદરને જઈદી સ્થામગઢના દીક્ષા તરફ લેવા કહ્યું:—

પુણ્ય ભુઃ

લેઠ ફુટ્યો.

શ્યામગઢની થોડે દુર આવેલા એક ઉંચા ખડક પર એક કીડો આંધો હતો તે શ્યામગઢના નામથી ઓળખાતો હતો તે કીડો શ્યામસીંહે પોતાના માટે બનાવ્યો હતો. આ કીડાનું નામ સાંભળી લોકો ધરધરી ઉડતા, જે કોઈને પણ રાગ આ શ્યામગઢના કીડામાં બોલાવતો તો તે માણસ પોતાનું મોત આવ્યું એમજ સમજતો અને વાસ્તવીક રીતે એમજ હતું આનાથી લોકોના મનમાં રાગ માટે તીરસ્કાર દીનપ્રતીદીન વધતોજ ગયો. અને તેથીજ બળવા જેવી અત્યારની સ્થિતિ થઈ લશ્કર પણ પ્રગ્ન તરફ ફરી ગયું હતું અને તેમાં સહેજ તણખો પડતા આખું લશ્કર બળવો જગાડે તેવી સ્થિતિમાં હતું છતાં અત્યારે શ્યામસીંહ આ કીડાની મધ્યે આવેલા વીશાળ ખડકમાં મૂલામય શોફાપર બેઠો હતો એ વખતે સંત્રીએ આવી ખખર આપી કે ચતુરસીંહ આપને મળવા આવ્યા છે. જા તેમને અંદર મોકલ ચતુરસીંહ અંદર દાખલ થયો કે તરતજ શ્યામસીંહ બોલી ઉઠ્યો કે તમે સહેજ વેલા આવ્યા એમ મને લાગે છે.

હાજી. જરા વીરકી આપો. એટલે શરાબ પાન કરી શાંતી મેળવું તે ધુજતા બવાજે બોલ્યો.

આ સામે પડેલા કપાટમાંથી એ પરંતુ તું આટલો બધો કુન્ને છે કેમ એવું તે શું છે.

તે વીસ્કીનો શીશો તથા ગ્લાસ લેતા લેતા બોલ્યો નામદાર: પ્રેમસીંદનું ખુન થયું છે અને આપણા કમાન્ડર સાહેબ સામંતસીંદ તર્કટી ટોળીના ખુનો ખંજર ઉપનામથી ઓળખાતી ટોળીના મેખર છે. શું! તે અત્યંત આશ્ચર્ય સાથે બોલ્યો તું આ સાચું કહે છે મને બધી હકીકત વીગતવાર જણાવ તેણે તમામ હકીકત તેણે જોઈ હતી તે કહી સંભળાવી:--

કે હું આપ નામદારના કહેવાથી તેના ઉતારે તેને ત્યાં ઉતરેલા દાલીપસીંદ પાસેનો નામાંકિત હીરો લેવા ગયો હતો. હીરો મે છૂપી રીતે તદ્દગચ્છો અને અહીં આવતો હતો એટલામાં મે કાઠના પગલા સંભળ્યા હું એકદમ એક ખંડમાં ઘૂસી જઈ પલંગ તળે ઝાડરની આડમાં છૂપાયો એટલામાં માનસીંદ આવ્યા અને સરદાર સામંતસીંદ જોઈ પ્રેમસીંદના ખુન તથા બેઠી મંડળ વિગે વાતચીત કરવા લાગ્યા તેઓના ગયા પછી પાછલે દાદરે હું અહિં તરતજ આપને ખબર આપવા આવ્યો છું.

આજ ફિકર નહિ હું હવે તેની બરોબર ખબર લઈશ. તું કાળસીંદને જલદી મોઢવ.

પુણ્ય હમું.

લેઈ કુટ્યો.

સામંતસીંહ પાછો પોતાના મીત્રને વળાવી ઉપર આવ્યો. ત્યારે તેનો નોકર બોલ્યો. સાહેબ માનસીંહનો બાળક તમોને શાપતો આ રમમાં હતો.

કોણ માનસીંહનો બાળક હત, આ તુ શું બોલે છે. હું સાચું કહું છું સાહેબ ! કેવો રૂપાળો ! જાણે રેશમી રમકડું મે તેને લઈ જવાનું કહું ત્યારે કહે કે હું એકલો જઈશ કહી તે નીચે આવ્યો ગયો.

પણ તુ આ શું બોલે છે ? માનસીંહે તો હજી લગ્ન પણ કર્યા નથી.

પણ સાહેબ ત્યારે ખીજ કોનો બાળક તમારા રમમાં આવે મે મારી નજરે જોયું કે આ સામેના પતંગ આગળ જ્યારે હું તમારા નીચે ગયા પછી તરતજ કપ રકાખી લેવા આવ્યો ત્યારે તે રમતો હતો. એમ કહી તેણે રૂપ રંગનું તથા ઘેલેલી વાનચીત કહી સંભળાવી !

આટલા વર્ણન પછી સામંતસીંહ તરતજ સમજી ગયો કે તે આખાદ શ્યામસીંહના હાથમાં સપડાયો છે. તેણે તરતજ તેના નોકરને કહ્યું કે હાલતો હમણા કામ નથી તું નીચે જા.

તે આશ્વો ગયો. સામંતસીંહ એકલો ખૂરશી પર બેસી વીચાર કરવા લાગ્યો કે એ છોકરો તે શ્યામસીંહનો ગુપ્ત દૂત ચતુરસીંહ પોતેજઃ વળી જો તેણે મારા આ ખંડમાં છુપાઈ થયેલી તમામ વાતચીત સાંભળી હશે તો એક મોટી મુશ્કેલી ઊભી થઈ ગણાય એટલામાં ટેલીફોનની ઘંટડી થઈ તેણે ભૂંગળું કાન પર ધક્રું જલ્દી આવો:-રાજા શ્યામસીંહનો અચાજ સંભળાયો ખાશ કામ છે:-

ક્યાં આગળ શ્યામગદના કીણામાં તે બોલ્યો વાડ હું હમણાંજ આવવાને નીકળું છું તેણે ભૂંગળું મૂકી દીધું ચતુરસીંહ લગભગ ૧ કલાક પહેલા અહીં હતો પણ તેણે સાંભળ્યું અને તેથી શ્યામસીંહને મને બોલાવવા ટેલીફોન આવ્યો મારું મોતનું આમંત્રણ આવ્યું મારે જલ્દી સૂર્યસીંહને ખબર આપવી જોઈએ. એ પ્રમાણે મનોગત વીચાર કરી તેણે એક ચીટી વીગતવાર લખી નાખી તેણે તેના નોકરને બોલાવ્યો અને કંઈ કે માનસીંહને આ ચીટી એ આવે ત્યારે આપકંદ હું બહાર જઈ છું.

પુષ્પ ૧૦મું

આખાદ ફસાયો.

ભેદી મકાન આગથી તારાજ થઈ ગયું સૂર્યસીંહ તથા ખીજા સહયો શ્યામગદના આજુના ગુપ્ત ખંડેરમાં છુપા રહેતા હતા. ત્યાંજ સભા મળવાની હતી અત્યારે તેને એક રાગને પદ

બ્રાહ્મ કરવાના વીચાર આવતા હતા. તેની શક્તિ તથા સત્તાનો ખ્યાલ આવ્યો તેણે વીચાર કર્યો કે હજુ તેજસીંહ બાતમી લખને કેમ ન આવ્યો ત્યાં બહારથી મોટરનો અવાજ આવ્યો. અને અંદરથી તેજસીંહ ઉતરી ખડેરમાં ઉતારવળથી આવ્યો અને ગભરાટથી કહેવા લાગ્યો કે જલદી ચાલો. સામંતસીંહ ભયમાં છે.

સૂર્યસીંહ એક નજર તેજસીંહ સામે નાખી જરા હસ્યો અને કહ્યું કે હું જલદી કપડા પહેરીને આવ્યો એમ કહી તે બાબુના ખંડમાં જઈ એક ચીટ્ટી લખી નાખી અને તેના નોકરને બોલાવી ચીટ્ટી તરતજ સામંતસીંહને આપવા અથવા તેના મિત્ર માનસીંહને આપવા જવા કહ્યું તે બહાર આવ્યો અને બોલ્યો ચાલો હું તૈયાર છું. તેઓ મોટરમાં બેસી, મોટર સ્ટાર્ટ થઈ.

સામંતસીંહ બુલે સામે કોઈ ગુપ્તચર હોય એમ લાગે છે તેણે સામે નજર કરી તો કોઈ ન દેખાયુ એટલામાં તો તેના ગળા પર કાંઈ લાગ્યું તેણે પીક ફેરવી તો તેજસીંહ પીસ્તોલ તેની સામે ધરી હતી.

અહો મોહનસીંહ તુ વેશ પરિવર્તનમાં હોશીયાર છે પરંતુ તુ સૂર્યસીંહને ન જાણી શકે તેજ પળે પીસ્તોલમાંથી ઝેરા ગેસનીકળ્યો અને સૂર્યસીંહ બેભાન ગયો મોટર કપાટાબંધ દોડવા લાગી અને કાળા કીણામાં દાખલ થઈ.

પુણ્ય ૧૧મું.

માનસીંહ જ્યારે બહારથી આવ્યો ત્યારે સામંતસીંહના નોકરે ચીટી આપી તથા એટલામાંજ સૂર્યસીંહનો નોકર ચીટી આપવા આવ્યો અને ચીટી સાથે મળી તેને કાંઈ બેદ લાગ્યો. તેણે નોકરના હાથમાંથી કવર લઈ ફેડ્યું અને વાંચવા લાગ્યો.

સામંતસીંહ:-શ્યામસીંહનો જાસસ મોહનસીંહ તેજસીંહ બની આવ્યો છે: તેની સાથે તેની જળમાં હાથે રહીને સપડાઉં છું તમારું લસ્કર લઈ કીલ્લામાં આવી પહોંચી બળવો જાહેર કરો. **સૂર્યસીંહ**

માનસીંહ તમે તરતજ શ્યામગઢ કીલ્લાની જમણી બાજુ આવેલા ગુપ્ત ખડેરમાં જઈ ત્રણ ટકોરા મારજો આ સાથેનું ખંજર બતાવજો મારા બદલે તમે કામકાજ ચલાવજો તથા ત્યાંના તમામ સબ્યોને એકત્ર કરી શ્યામગઢ બાજુ છુપી રીતે રહેજો હું લસ્કર સાથે આવી પહોંચું છું

લી૦ સામંતસીંહ

તે પોતે તરતજ કપડા પહેરી ખંજર તથા પેલો પત્ર લઈ બહાર નીકળી ખડેર તરફ જવા મોટરમાં બેઠો. ત્યાં ખડેર સોંધી કાઢી દરવાજા પર ત્રણ ટકોરા માર્યા તરતજ આરાણું ખુલ્લું:-તેણે ખંજર કાઢી હથેલી પર ઉભું કર્યું કે તરતજ તેને દાખલ થવા દીધો.

તેણે અંદર જઈ જોયું કે છ સાત માણસો બેઠા હતા. તેઓ તેને જોઈ ચમક્યા, અને તેજસીંહને પૂછ્યું કે તે કાણ છે.

તેજસીંહ:—તે પોતે સામંતસીંહનો મોકલેલ માણસ છે, અને સામંતસીંહ બધાને તરતજ બોલાવે છે. તે લશ્કર એકત્ર કરવા ગયા છે.

પરંતુ તે જાણસ નથી તેની ખાત્રી શી ?

હું માનસીંહ સામંતસીંહનો મીત્ર છું: સુર્યસીંહ પોતે રાજાની જળમાં ફસાઇ પડ્યો છે. અને તેથી મદદ માટે આપણા બધાને બોલાવે છે તથા તેણે ગદ્ય રાતે બનેલી તમામ ખીના કદી સંભળાવી વિશેષમાં કહ્યું કે અહીંના રાજા શ્યામસીંહે મારી બેન લીલાદેવીનું શીયળ લાંગ કરી રખડતી કરી મુકી છે તેના વેરનો બદલો લેવા ખાસ સામંતસીંહે મને બોલાવ્યો છે, તે માટે હું ખાસ આવ્યો છું હું પોતે કારીચ મારવામાં નંબર છું જુઓ સામે કેલેન્ડરનું પાનું ત્યાં ૧૦મી તારીખ છે તે દરના એકડાના મીડામાં તથા મીડાના વચ્ચે આ મારી બે કીરીચો ઘુસી જશે. એમ કહી તેણે એકડાના એક ખુણામાં ટંગેલા કેલેન્ડર પર કારીચો છુટી મારી બરાબર બંને જગાએ અડધી અંદર ખૂંચી ગઇ આજ પ્રમાણે મારે અહીંના વિપતી રાજાની આંખ એક સાથેજ ફેડવા હું આવ્યો છું બધા આશ્ચર્ય સાથે અજાણ થઇ ગયા. કેવું આશ્ચર્ય બંને હાથે એક સાથે વીસથી પચીસ વાર દુર કારીચ ફેંકવી અને તે ચોક્કસજ જગાએ લાગે તેઓએ એને સૂર્યસીંહની જગાએ પ્રમુખ નીમ્યો તથા તેઓ ગુપ્તવેશ સજ્જ લથીયાર ધારણ કરી છુપાય બહાર નીકળ્યા.

પુખ્ત ૧૨મું.

અગીદાન.

શ્યામ મગદના એક વીશાળ ખંડમાં રાજ્ય શ્યામસીંહ વિચાર અપ્પ સ્થિતિએ બેઠો હતો તેની સામે નીચે સુર્યસીંહ બંદીવાન અવસ્થામાં નીચે પડેલો હતો. મોહનસીંહ તથા ચતુરસીંહ તેની આસપાસ ઉભો હતો સુર્યસીંહ ખીંચે ધીમે ધીમે શુધ્ધીમાં આવ્યો તેને આંખો ખોલીને જોયું તો તેના બંને હાથો તથા પગો મજબુત કસી બાંધેલા છે તેણે એક તીક્ષ્ણ નજર શ્યામસીંહ સામું નાખી.

શ્યામસીંહ:-કેમ તખીયત તો મજબૂત લાગે છે ને ?

સુર્યસીંહ:-તમારી ગમે તેટલી ચાતુરી મારી સમક્ષ આલવાની નથી જન તારી આ રસ્સી મને બાંધી શકતી નથી એમ કરતાંજ તે એકદમ બેઠો થઈ જોરથી શરીર ટુલાવી રસ્સી તોડી નાખી એક મુકડો શ્યામસીંહને મારી તેનો દાંત પાડી નાખ્યો એટલામાં તો ચતુરસીંહ તથા મોહનસીંહ બીજા માણસો બોલાવી તેને સખ્ત રીતે બાંધી ફરીથી કેદ કર્યો શ્યામસીંહનો ગુસ્સો જોર વધી ગયો તે એકદમ તલવાર કાઢી તેની સામે ઉગમી પરંતુ મોહનસીંહ તેને શાન્ત પાડના કથું કે સરદાર હજી તેની પાસે હજી ઘણી જાતની ક્ષેત્રાની છે.

શ્યામસીંહ:-બોલ જવાબ આપ કે મારો પુત્ર દીલીપ જોને મેં મરાવી નાખ્યો હતો તેને અચાવી ક્યાં છુપાવ્યો છે; કહો નહિ તો તાર ખૂન કરવામાં આવશે અને તે કોઈ જાણશે પણ નહિ.

સૂર્યસીંહ:-તમાની જાળમાં હું ફસાયો નથી સામંતસીંહ હમ-જાંગ તમેને કેદ પકડવા લશ્કર લઇ આવશે અને આપનો પૂત્ર પ્રીતસદીવીપ આપ કેદ થતા અહિં શ્યામગદમાં આવવા મે તાર કર્યો છે. આપના જાસુસ મોહનસીંહને હું તરતજ જોળખી ગયો હતો તેથીજ એક ચીટી સામંતસીંહને તથા એક તાર સૂર્યપુર કરવા મે નોકરને આપતો આવ્યો છું.

શ્યામસીંહ આ સાંભળી ચમકી ઉઠ્યો તે એકદમ જોલ્યો હવે તને એક ક્ષણ પણ જીવતો રાખવો તે જાણી જોઇ આજ્ઞા વહોરી લેવા જેવું છે તેણે હુકમ કર્યો કે આને સાથે લો.

તેણે તરતજ દીવાલ પરની એક ચાંપ દાખવી એક સુરંગમાં પેઠા થોડેક ચાલ્યા બીજી દીવાલ આવી તેમાં પણ ચાંપ દાખવી જેથી દીવાલમાં એક માણસ જાય તેવું બાકાર પડ્યું તેઓ અંદર એક વીશાળ ખંડમાં દાખલ થયા તેમાં છ ઓરડાઓ હતા દરેક ઓરડામાં માણસોને રીખાવી રીખાવી મારી નાખનારા સાધનો હતા.

બદમાશ કુતા તે અમને ઘણોજ ત્રાસ આપ્યો છે. અમારી દરેક બાજુ ધુળધાણી કરી છે મને ગાદી પરથી ઉઠાડી મુકવા સુધીના યત્નો તુ કરી ચૂક્યો છે તાર મૃત્યુ ચોક્કસ છે જોલ આ છ ઓરડામાંથી કંઈ જાતનું મોત તનેપસંદ છે.

સૂર્યસીંહ:-તારો કાળ નજીક લરાયો છે તેથીજ તારાથી આમ જોલાય છે. તુ મારો જીવ કોઇપણ પ્રકારે લઇ શકે એમ છે.

હીક ત્યારે કાળસીંહ એને અજગરના પાંજરામાં દાખલ કર. જ્યારે

અગર તેના શરીર પર ચૂડ બેસવી એના હાડકે હાડકા દીકા કરી નાખી મળી જશે ત્યારે તેને સમજ પડશે.

કાળાસીંદે સુર્યસીંદને કચ્છા પીંજરા પાસે લાવ મથો, તે પીંજરાને એ દરવાજા હતા એક દરવાજેથી માણસને વધકો મારી અંદર નાખી દેતા તથા ખીંજે દરવાજાને જે ચાંપથીજ કિચડતો તે અગરને અંદર જવા માટે હતો તેણે સુર્યસીંદને પહેલા દરવાજામાં હાસેલી દીકા વ્યામસીંદે ખીંજ દરવાજાની આંપ દાખરા અગળ બધો એટલામાં તે વ્યામસીંદે એક વીંચ નાખી નીચે પડ્યો.

વાંચો] તમારી [વંચાવો

== આતુરતાનો અંત આવ્યો છે. ==

વીર કુણાલ યાને દેવી કાંચનમાળા.

સુંદર એક કાગળ, કાઢિત સાહજ, સુંદર ડીઝાઇન યુક્ત પાદ્ર બોર્ડ પટ્ટીનું કવર છતાં:

~~જો~~ મૂલ્ય માત્ર રૂપિયા બે.

આગેજ લખે:—

શ્રી હરીહર પુસ્તકાલય, સૈયદપુરા—સુરત.

પૃષ્ઠ ૧૩ સું.

બચાવ

માનસીંહ અને તેનો સાથીદારો ઘોડા પર બેસી કીણા તરફ ધસ મર્યા જઈ રહ્યા હતાં રસ્તામાંજ સામંતસીંહનું લશ્કર તથા તે મળી ગયા તેઓએ ફરતો કાસ્ટાને ઘેરો ઘાલી દીધો અને પછી તેઓ પોતાના સૈન્ય સાથે કીણામાં દાખલ થયા. તેઓ શ્યામસીંહના સૈનીકાને કેદ પકડતા આગળ વળ્યા તેની બેઠકમાં આવ્યા પછી સુરંગવાટે સુર્યસીંહને બચાવવા અણીસર આવી પહોંચ્યા માનસીંહે જોયું તો સુર્યસીંહનો જીવ અણી પર હતો તેણે તરતજ પોતાના હાથની કીરીચ ઉપરા ઉપરી બે ફેંકી તે શ્યામસીંહને લાગી અને ચાશ પાડી જમીન પર તડફડતો પડ્યો.

માનસીંહે આગળ વધી કાળસીંહ, ચતુરસીંહ, મોહનસીંહ વીગેરે બધાને કેદ પકડ્યા સુર્યસીંહને છુટો કરી નમન કર્યું જહાગરથી એક પહેરેગીરે આવી ખમર આપી કે એક માણસ આપને મળવા માંગે છે પોતાનું નામ સુરેશ બંજાણી કહે છે. સુર્યસીંહ તરતજ સ્થાને સીપાઈ સાથે લેવા ગયો તેઓ મળ્યા પ્રજામાં જાહેર કહી દીધું કે આપણે રાજ્ય મરણ પામ્યા છે અને તેનો પુત્ર કે જે ઘણા વરસ પહેલાં મૃત્યુ પામ્યાની ખબર હતી તે ખોટી છે. બીજો દીવસે જાહેર દરબાર ભરી દુહીપસીંહ આદી પર બેઠા અને પોતાના ગુપ્ત વાશ કેવી રીતે અને શા કારણ કરવો પડ્યો તે વીસ્તારી કહેવા માંડ્યો

પ્રજાજનો, ભાયાતો અને સરદારો અત્યારે હું આ તખ્તપર
ખીરાજમાન થયો છું તે આપ સર્વેની કૃપાને લીધે છે તે મને
આપનો આભાર માનું છું આજથી ચાર વર્ષ પહેલાં આપણા સુર્યગઢ
ના ભાયાત શૌર્યસીંહને એક પુત્રી ગુન થકી હતી અને પાછળથી
મારા પિતાશ્રીએ જાહેર કર્યું હતું કે તેની લાશ જંગલમાંથી મળી
આવી છે અને સીંહનો શીકાર કરતા મરણ પામી છે તે વાત તદ્દન
ખોટી છે પરંતુ સત્ય હકીકત નીચે પ્રમાણે છે.

* મહા કવિ પ્રેમાનંદથી કોણ અજાણ્યું છે *
નેમની જીવનકળા ખાસ વાંચવીજ જોઈએ.

સુભદ્રા હરણ.

લેખક :—અખાલાલ બુલાખીદાસ જાની.

આકું હોલ કપડાનું પુડું સોનીરી નામ આશરે

ચારસો પાના, જ્વેલ કાગળ છતાં

મૂલ્ય માત્ર રૂપીયા બે.

શ્રી હરીહર પુસ્તકાલય,

સૈયદપુરા—સુરત.

પુણ્ય ૧૪ સુ.

વીર બાળાની આત્મ કથા

આજથી છ વર્ષ પહેલા હું એકવખત શીકાર માટે સૂર્યગઢના જંગલ તરફ જતો હતો. તે વખતે એકદમ આચીતુ વાવાઝોડું જોરથી થયું પવન જોરથી ઝુકાવા લાગ્યો. ઘૂસો તડ તડ નીચે પડવા લાગ્યા. ચારે તરફ ધુળ ધુળ ને ધુળ ઉડવા લાગી તે વખતે એક ગાડી પૂર અપાટે દોડતી આવતી જોઇ.

ઘોડો આ ઝોંચીના વાવાઝોડાને લઇ કાચવાનના હાથમાં ન રહ્યો. અને તેના હાથમાંની લગામ છુટી ગઇ ઘોડો પૂર અપાટે દોડ્યો આવતો હતો રસ્તાની અંન્ને બાજુએ ઉંડી ખાઇઓ હતી. અને હમણાંજ ગાડી ખાઇમાં પડી જશે એમ લાગતું હતું. મેં આ જોયું ઘોડાને એડી મારતા તે પવનના વેગે ઉડવા લાગ્યો. અને એકજ ક્ષણમાં ગાડી પાસે જઇ પહોંચ્યો મેં ઘોડા પર બેઠેજ બાળાને ગાડીમાંથી ઉઘડી લીધી અને તેજ ક્ષણે ગાડી પાસેની ખીણમાં પડી અને ઘોડો તેમજ કાચવાનનો પ્રાણ ગયો.

તે બાઇ બેલાન બની ગઇ હતી. મેં ઘોડાને ધીરે પાડ્યો અને બાળાને નીચે સૂવાડી હું પવન નાખવા લાગ્યો. તે બાળા ભાનમાં આવતી ગઇ અને તેણે ચોતરફ એક નજર નાખી.

‘તમેને કશું વાગ્યું’ તો નથીને મેં પૂછ્યું.

ના, તમે મને આજે બચાવી લીધી તમે ન હોત તો પેલી ખીણમાં પડી મારો પ્રાણ જનન પ્રભુ તમારે કલ્યાણ કરો. એમ કહી તે મુગ્ધપણે મારી સામું જોવા લાગી.

તમે ક્યાં રહો છો. અને આ તરફ આવવાનું પ્રયોજન શું છે ?

સૂર્યગઢના ઠાકોરની હું પુત્રી થાઉં છું, અને એજ માટે રહેલાયું છે. હું આ તરફ સડેજ ફરવા નીકળી હતી. આપનું નામ શું. તે બાળાએ કહ્યું.

વાર, ચાલો, હું તમેને તમારા મકાન પર પહોંચાડી દઉં. મારું નામ પ્રીન્સ દુલીપ છે અને રામાગઢનો હું રાજકુમાર છું.

આ સાંભળી બાળા ચમકી પછી પાછી સ્વસ્થ થતા બોલી. તમને નકામી તરફી શામાટે હું મારી મેળે ચાલીને જઈશ.

હુયે સૂર્યગઢજ નહિ છું વંશી અત્યારના પ્રસંગમાં તમારે એકલા જવું ફીક પણ નથી.

તેને ઘોડા પર બેસાડી પાછળ હું બેઠો. થોડીવારમાં અમે એક કીકલા આગળ આવી પહોંચ્યા. આજ અમારો કોલ્સો અને અમારું નીવાશસ્થાન તે સ્મીત કરી બોલી. મેં તેણીને નીચે ઉતારી સાહેબનું ક્યાં .

હું હવે રજા લઈશ.

ના એમ ન જવાય માત્ર પીતા પાસે ચાલો.

અમે અંદર ગયા તેના પીતાશ્રીને મળ્યા તેના પીતા એક ઉદાર તેમજ શૂરવીર પુરુષ હતા જ્યારે તેણે આ વાત સાંભળી તથા મને ઓળખ્યા ત્યારે તે બોલ્યા ક્યાં એક નર પીશાય અને ખીજો દેવ ?

તમે નર પીશાય કાણુ ક્યો છો ? મે પૂછ્યું.

આપના પીતાશ્રીને તેણે નારતાથી જવાબ આપ્યો.

આપનુ તેણે શું નુકશાન કર્યું છે. તણે ? તેણે તે ગુસ્સાથી બોલી ઉઠ્યો અને પછી શાંત થઇ કહ્યું કે આપના પીતાશ્રી છુપી રીતે વેશ બદલી અદિં આવે છે અને મારી પૂત્રીને સતાવવાના કાવત્રા કરે છે. એક વખત તેણે મારી પૂત્રીને પરણાવાની માંગણી કરી પરંતુ મે સાફ ના પાડી ત્યારથી અનેક રીતે તે અમોને સતાવી રહ્યો છે.

આ વાત સાંભળી મારા દુઃખનો પાર રહ્યો નહિ મે એમને શાંતવન આપ્યુ અને ફરીવાર ન બને તે માટે કોશીશ કરીશ એમ કહ્યુ અને મે રજા લીધી. હું અદિં આવી પીતાશ્રીને મળ્યો અને તે વાત કરી તે અજાણ્યા થઈ ગયાં અને હું કશું બાજુનો નથી તેમજ નુ મને પૂછનાર કાણુ ? કદી વાત ઉઘાડી દીધી. ત્યાર પછી પીતાશ્રી મારા નરક શંકની નજરે જોવા લાગ્યા, એક રાત્રે ઓચીંતા છુપા વેશમાં સુર્યગઢના કાકાર શાર્યસોદ મારા મહેલે આવ્યા અને પોતાની પુત્રી ગૂમ થઇ ગઇ છે એમ કહ્યું હું રાત્રે ને રાત્રે તેને સાથે લઇ આ ક્યામગઢના કીલ્લામાં આવ્યો પરંતુ તે બાળાનો પતો ન આવ્યા મે શાર્યસોદને શાન્તવન આપી વીદાય કર્યા અને હું છુપી રીતે શોધ કરવા લાગ્યો. એરણમાં બે ત્રણ દીવસમાં જાહેર થયું કે તેનુ શબ જંગલમાંથી મળી આવ્યું છે મે તે શબને જોયું પરંતુ પારખી ન શક્યો મારી ખત્રી થઈ કે આ વાત બનાવટી છે, જંગલમાંથી શબ ખોળી લાવનારને બોલાવ્યા અને ધમકાવી જન લેવાનો ડર

જતાવ્યો ત્યારે તેઓએ સત્ય લક્ષીકત કહી કે આ સમય કોઈનું છે અને રાજકન્યાને હાલ તુરંત સુર્યપુરમાં મોકલી આપી છે. મે તેઓને બક્ષીસ આપી વીદાય કર્યા પરંતુ તેઓએ આ વાત મારા પીતાશ્રીને કરી મારા પીતાશ્રીએ જ્યારે આ સાંભળ્યું ત્યારથી તેઓએ મારો જીવન લેવા કાવત્રું કરવા માંડ્યું એ ત્રણ વાર તો હું બચ્યો પરંતુ એક વખત હું એકલો શીકાર કરવા નીકળ્યો તે વાતની ખબર પડતાંજ પાંચ માણસને મને ઠાર કરવા મોકલ્યા તેઓએ મારી પીઠ પાછળથી હલ્લો કર્યા અને હું મોતની અણી પર આવ્યો.

તેવામાં અચાનક સુર્યસૌહ નીકળી આવ્યા અને મને બચાવી લીધો. તેણે ચાર મારાઓને ઠાર કર્યા અને એકને કેદ કર્યો તે મારાને સોના મહેરો તથા મારો પોશાક ઉતારી આપી રાજી કર્યો અને મારા મૃત્યુ થયાના તથા બીજા ચાર તેના સાથીદારો લગાઇમાં માર્યા ગયાની ખબર આપવા કહ્યું તેણે તે પ્રમાણેજ કર્યું મે સુર્યસૌહની મારે વાસ્તે સલાહ લીધી તેણે મને કોઈ જગ્યાએ છૂપાઈ રહેવાની સલાહ આપી તથા સમય આવતા તમેને હું બોલાવી લઇશ એમ કહ્યું અને અમે છુટા પડ્યા હું ત્યાંથી સુર્યપુર આવ્યો અને તે રાજ કન્યાની શોધ કરવા લાગ્યો.

પુણ્ય ૧૫મું.

‘ગરીબોની બહાર’

સુર્યપુરમાં મેં માફ નામ સુરેશ રાખ્યું અને અંગાળ તરફનો વતની છું એમ કહેવા લાગ્યો. મેં ત્યાંના શ્રીમંત થયેલા લોકોને જોયા તેઓ ગરીબોને ચુસીને માલદાર થયેલા હતા તેનો તાબોજ દાખલો આપું છું પ્રાણલાલ કરીને એક શ્રીમંત માણસ હતો તે વૃદ્ધ થવાથી તેણે તેની તમામ મીલકતનો વહીવટ ચલાવવા તેના મૂતીમ કાળીદાસ ને તેનો આજ્ઞા સાંપ્યો પહેલા તે પ્રમાણીક રહેવા લાગ્યો ત્રણ ચાર માસ પછી પ્રાણલાલને ત્યાં ભેદી ચારીઓ થવા લાગી અને એની તમામ મીલકત ફના ફાટીયા થઇ ગઇ રહેવાનું મકાન પણ તે લુચ્ચા મૂતીમે લખાવી લીધું અને તે વૃદ્ધ શેઠને મકાન બહાર કાઢી મૂક્યો. અચાનક તેજ વખતે માફ તે રસ્તા પરથી પસાર થતું થયું અને મેં આ જોયું હું તે વૃદ્ધ શેઠ પાસે આવ્યો અને તેને ગાડીમાં બેસાડી મારા મકાન પર લાવ્યો. તેણે પોતાની તમામ આપવીતી તથા મૂતીમના કૃત્યો તથા ભેદી ચારીની વાતો કરી અને મેં એ લુચ્ચા મૂતીમની ખબર લેવા નકકી કર્યું ને મધ્ય રાત્રીએ હું ઉઠ્યો અને વેશ બદલી મૂતીમના મકાન તરફ ચાલ્યો મેં તેનાં ઘરમાં અજવાળું જોયું તથા ધારી ધારીને જોતા તે કાંઇ લખતો હોય એમ લાગ્યું. હું આસ્તેથી ભોંત પર ચઢ્યો અને બારી વાટે દાખલ થયો.

સાહેબજી, કાળીદાસ આપ સાથે અગત્યનું કામ હોવાથી તથા આપને એકલાજ મળવાની મારી ઇચ્છા હોવાથી આવી રીતે હું દાખલ થયો છું. મેં કહ્યું.

પણ તમે છો કોણ ? આ રીતે મારા મગનમાં કેમ દાખલ થયા ? તે ફાટી આંખે મારા તરફ જોના આંધ્રો.

મારે આપની સાથે કામ હતું. અને અગત્યનું હોવાથી મધ્ય રાત્રીએ આવવું પડ્યું. અને આપને દરવાજા ઉઘાડવાની તકલીફ ન આવવાના ધરાદારથી દાખલ થવાનો આ માર્ગ મેં લીધો. મેં સ્મિત કરતા જવાબ આપ્યા.

તું કોઈ બદમાશ લાગે છે. ઉભો રહે હમણાં તારી ખપ્પર લઉં છું અને કોઈને.....

તેને મેં બોલતો વચ્ચેથી અટકાવ્યો, મેં મારા ખીસ્તામાંથી પીસ્તોલ કાઢી તેની સ્થિતિ ધરી અને કહ્યું કે એક પણ શબ્દની કાઠી લપ લપ કરી છે તો આ પીસ્તોલની એક જ ગોળીથી તારો ખેલ ખલાસ થયો સમજવું વળી જો આ પીસ્તોલ પર સાપ્તેન્સર ચલાવેલું છે એટલે અવાજ થવાનોજ નથી આ તારું મૃત્યુ થવું તે પણ કામ જાણવાનું નથી માટે હું જે પ્રમાણે કહું તે પ્રમાણે જો દસ્તાવેજો કરી આપ એક તો તારા શેડની તમામ મીલકતનું તથા તને શેડના રૂપીઆ એક લાખ મળ્યા છે એમ એ પ્રમાણે લખી આપ.

નાદિ, નાદિ, હું કદાપી એવું લખી આપવાનો નથી. તે થરથર ધ્રુજતો બોલ્યો.

જો તમે ન લખી આપો તો ફક્ત પાંચ મીનીટમાંજ આપ આ મૃત્યુ કોકેન ત્યાંની રૂબરૂ બોમ્બવા જ્યા તૈયાર થવું પડશે. હું તમેને ફક્ત પાંચ મીનીટમાંજ યાદમ આપું છું એમ કહી મેં

ખીસ્સામાંથી ઘડીયાળ કાઢી અને જોયું અને મીનીટ મોડેથી ગણવા લાગ્યા. એક, બે, ત્રણ, બોસો ચોથી મીનીટ થઇ જવાય આપો છો કે નહિ.

તે એકદમ કમુલ થયો અને મેં લખાવ્યું તે પ્રમાણે જુદી જુદી વ્યવસ્થા બે દસ્તાવેજો કરી આપ્યા. લખતાં લખતાં તે બોલ્યો કે સાક્ષી પીના દસ્તાવેજો શા કામ લાગશે ?

એ બધું હું સમજું છું આપના પુત્રને ખેલાવવા જરા આસ્તેથી ખૂમ મારો, મેં સુચના કરી, તેની બાબુમાં બેસી ગયા અને તેના વાંસામાં પીસ્તોલની નળી ધરી રાખી.

તેનો ખૂમ માર્યા પીના છૂટકાજ ન હતો તેણે ખૂમ પાડી, નટવર, નટવર જરા અહીં આવ તો, બે પાંચ મીનીટમાં વીસ એકવીસ વડેના એક સુવાન અંદર આવ્યા. મેં કહ્યું કે નટવરભાઈ આ બે દસ્તાવેજો લખ્યા છે તેના પર સહી કરવાની છે માટે સાક્ષી તરીકે જરા સહી અહીંઆ કરોને. મેં બંને દસ્તાવેજો તેની આગળ ધરી સાક્ષી કરવાની જગ્યા બતાવી અને કહ્યું કે આ સ્થળે કરો.

તે સાક્ષી કરીને ચાલતા થયો મેં દસ્તાવેજો ખીસ્સામાં મૂક્યા કરી બારણું બંધ કર્યું તે કહ્યું કે હવે તમારી ચાવીનો ખુંડો લાવો, મારે તમારી તીજેરી તપાસવી છે.

ચાવીઓ ! મારી તીજેરી ! નહિ તું કોઈ બદમાશ છે, ચાર છે, ત્રણ છે. પોલીસ, પોલીસ, તેજ પગે મારા હાથથી તેનું મોઢું બંધ કર્યું અને મેં કહ્યું કે હવે મારે તારા પર સખ ઉપાય લેવા પડશે. મેં તેના મોઢામાં સુમળનો ફુલો માર્યો તેના હાથ પગ ચશ્મચાવી

જાપ્યા. અને એક ખુણામાં પોટલી માફક ઉંચકી મુકી દીધા અને દોરડાનો એક છેડોનો ગાળો કરી ઉપર ખીંટી પર બેરવી દીધો. તેના ખીસ્સા-ખાના વીંચેરે તપાસી ચાવી લીધી એક પછી એક કરતા વીંચેરીને ચાવી લાગું પડી. વીંચેરી ઉઘાડી અંદરના બધા કાગળો લઇ લીધા અને અંદર જેટલું રોકડ હતું તેટલું લઇ લીધું કરી વીંચેરી બંધ કરી પેલા કાગળ તેના દેખતાજ ટેબલ પર સળગાવી દીધા અને કંઈું કે હવે પછી કાંઈ માણસને શરીર રીતે લૂંટ્યો તો તારૂં આવી બન્યું સમજાજે. હું બારી વાટે બહાર નીકળી મારા મુકામે આવ્યો અને બીજો દીવસે તે વૃદ્ધને મળી તેના મકાનની તથા તેની નીલકંઠની યોગ્ય વ્યવસ્થા કરી આપી. તે દીવસથી સૂર્યપુરમાં માફક તામ જાણીતુ થયું આ રીતેથી અયોગ્ય રીતે શ્રીમંત થયેલાંઓને જરૂરતા હતો. અને ગરીબોને મદદ કરતો હતો એક વખત રાજકન્યાની ભાળ લાગી અને તેને બચાવી ઉઠાવી લાવ્યો અને સૂર્યસીંહને સોંપી. સૂર્યસીંહની પુત્રી તેજ રાજકન્યા વીરબાળા છે, સૂર્યસીંહને તાર મળ્યો તે હું અહિં આવ્યો હતો. ઉપર પ્રમાણે પોતાની આત્મકથા કહી તે ખેંસી ગયા. બીજેજ દીવસે વીરબાળા સાથે તેના રગ્ન થયા. અને તેના લગ્ન થયા. અને શાન્તી અને આબાદીમાં દીવસ ગુમ્મરવા લાગ્યા.

હરસ-મસાની પીડા ભયંકર અને
શ્રાપ સમાન છે.

તમા અતંક દિવાલો, શસ્ત્રક્રિયા (Operation) કરાવ્ય
હતા પીડા ટળી ન હોય તો

—: મી નો :—

વાપરી કાયમનો છૂટકારો મેળવો

મીનાથી, હું બ આજુ થાય છે. વાપરવાથી બળતરા
બળતી નથી, લોહી પરતુ બચ થક નય છે વળી હરસ-
મસાને બરફની માફક પીગળાવી કાઢી કાઢ પાણુ રહિવા
હતા નથી. મૂલ્ય માત્ર રૂપોળા ત્રણ.

બાણીના દરેક દવાવાળાઓને ત્યાંથી મળશે.

સોલ કોર્ટીખ્યુસો—

ઈન્ટર નેશનલ ટ્રેડીંગ કંપની

હુલાર ચાલ—મુંબઈ નં. ૨

